

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Úvaha nad povahou dobra

Consideration about the Nature of Goodness

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

prof. ThDr. Zdeněk Kučera

Autor:

Jan Duda

Praha 2018

Poděkování

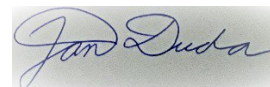
Předně děkuji vedoucímu své práce prof. ThDr. Zdeňkovi Kučerovi, za jeho ochotu, za inspiraci, kterou mi poskytl i za jeho trpělivost. Především však panu profesorovi dekuji za to, že se vůbec ujal vedení mé práce a že se mi dostalo toho potěšení s ním spolupracovat. Poděkování patří i těm se kterými jsem se setkal během své praxe a kteří mi tak poskytli mnoho podnětných myšlenek a nápadů a někteří z nich se stali i mými přáteli.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Úvaha nad povahou dobra“ vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 7. 2018

Jan Duda

A handwritten signature in blue ink, reading "Jan Duda", is placed over a light gray rectangular background.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá otázkou „Jaké povahy je dobro?“ Představuje tuto otázku jako výchozí pro fungování v jakékoliv pomáhající profesi a zároveň jako jednu ze základních životních otázek člověka. Práce poskytuje určité odpovědi, ale je spíše koncipována jako text, který umožňuje pokládat si otázky nad jednotlivými tématy samostatně – podle pravidel sebereflexe. Zároveň se jedná o shrnutí praktických poznatků v rámci pomáhání. Text tak nevychází pouze z definic, ale i z prožité skutečnosti. Paradigma ze kterého práce vychází představuje křesťanská víra.

Klíčová slova

Bůh, křesťanství, dobro, láska, svoboda, pravda, pomáhání, péče, oběť

Annotation

This bachelor thesis considers the question of „what is the nature of goodness? “This question stands in this thesis for being the crucial question that asks everyone who serves within the areas of jobs focused on helping and care as well as understands this question as a basic one for every living person. There are some answers in this thesis, but it is mostly considered as a text that helps its readers to ask the questions themselves – self-revelation way of asking. It is also a summary of practical experiences gained within the care and helping services, so the text is not just a list of definitions but reflects the reality. The Christianity stands here as for the base of the thought that are presented.

Keywords

God, Christianity, goodness, love, truth, helping, care, sacrifice

Obsah

Obsah.....	- 5 -
Seznam zkratk.....	- 6 -
Úvod.....	- 7 -
1. Kapitola – O čem se domnívám, že je dobro a proč?.....	- 8 -
1.1. Bůh – Dobro a Stvořitel dobrého, člověk – dobrý a konající dobro.....	- 8 -
1.2. Vztah lásky a dobra.....	- 9 -
1.3. Vztah svobody a dobra.....	- 11 -
1.4. Vztah pravdy a dobra.....	- 12 -
1.5. Láska, svoboda, pravda.....	- 14 -
2. Kapitola – O čem se domnívám, že není dobro a proč?.....	- 16 -
2.1. Člověk nekonající dobro, člověk konající zlo.....	- 16 -
2.2. Může člověk vykonat dobro, je-li veden špatnými pohnutkami?.....	- 17 -
3. Kapitola – Jak prakticky konám dobro?.....	- 20 -
3.1. Princip – motivace + skutek + výsledek.....	- 20 -
3.2. Zamyšlení se nad neschopností konat dobro.....	- 22 -
3.3. Zamyšlení se nad zvláštními případy „vnuceného dobra“.....	- 23 -
5. Kapitola – Odměna za konání dobra.....	- 27 -
5.1. Co je mi odměnou za dobro? Je to dobro samotné?.....	- 27 -
5.2. Odměny dočasné a odměna věčná.....	- 28 -
6. Kapitola – Proč a jak vytrvat v konání dobrého?.....	- 31 -
6.1. Shrnutí – mé „proč“ konat dobro.....	- 31 -
6.2. Jak vytrvat v konání dobra.....	- 32 -
Závěr.....	- 34 -
Seznam použité literatury.....	- 35 -
Příloha 1.....	- 36 -

Seznam zkratek

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

č. - číslo

čl. – článek

Ez – Ezechiel

Gn – Genesis, První kniha Mojžíšova

Jan – evangelium podle Jana

Jk – List Jakubův

Kaz. – Kazatel

Kor – List apoštola Pavla Korintským

Lk – evangelium podle Lukáše

Mt. – Evangelium podle Matouše

Par – Paralipomenon

Řím – list apoštola Pavla Římanům

Srov. – srovnání

str. strana

sv. – svatý

Žl – žalm

Úvod

Dobro, láska, spravedlnost, pravda, svoboda, představují pouze zlomek toho, co nejspíš ve svém životě každý z nás alespoň po určitou dobu hledáme. Otázkou, ale zůstává, víme, co vlastně hledáme? Jaké je to, co hledáme povahy? Lze získat jedno nezávisle na druhém nebo je vše propojeno a samostatně nemůže existovat? Víme kam se obrátit, kde hledat? A proč hledat? Přinese nám to prospěch nebo spíš starosti? A kam se obrátit pro radu? Sám o své vlastní vůli se neodvážuji na jedinou z otázek odpovědět s konečným „takto tomu je“, zároveň, mám, ale jako člověk plný právo říct „takto je to podle mě, takto tomu věřím“ - To právo má každý z nás. Ta odpovědnost, rozhodnutí přijmout věc za svou je výhradně na každém člověku samostatně – pokud by tomu tak nebylo, kde lze spatřit nejvyšší význam slova svoboda?

Ve své práci „Úvaha nad povahou dobra“ nepředkládám „věci k věření.“ Často vysvětluji, že já věřím, jak věřím a proč věřím, zároveň, ale chci nechat na každém jednotlivém čtenáři, aby si sám utvořil názor. Můj názor je bezcenný jako „obecná pravda“ – má cenu pouze pro mě samotného. Jediné, čím tedy může můj názor posloužit druhým je pomoci otevřít otázky, tím, že si je sám položím. Stejně jako filosofie nejsem pak schopen a ani ochoten vytyčit jedinou správnou cestu k jediné správné odpovědi. Mohu ukázat cestu svou, mohu ukázat kudy procházím a co vidím. Ale už to, co vidím já, si zachovává sice stejný tvar, ale jinak to působí na ostatní. Z toho důvodu, je i má vlastní zkušenost nepřenositelná a bezcenná (pro druhé), neslouží-li jako inspirace. Mohu říci co jsem prožil, jak jsem to cítil, ale nedokážu bezezbytku přenést ten pocit na ostatní. Z vlastní zkušenosti vím, že je možné sdílet prožívání druhého, ale nelze prožívat věci, které druhý prožívá.

Smysl této práce tedy nenachází v potřebě chlubit se velkými myšlenkami, nebo znalostmi knih významných autorů a moudrých lidí. Práce neslouží jako evangelizační nástroj. Nikomu nepředkládá odpovědi k bezvýhradnému přijetí. Odpovědi na otázky v prvním odstavci a mnohé jiné, na ty si výhradně odpovídá každý člověk sám za sebe. A každý sám pak nese odpovědnost za své odpovědi. Jelikož je však hledání odpovědi těžké, nabízené odpovědi si kladou za cíl poskytnout prostor k formování odpovědi vlastních. Jedná se o zamyšlení se nad různými úhly pohledu na to co je dobro. Je to otevírání dveří, možnost rozhlédnout se kolem.

Úvaha nad povahou dobra – otázka co je dobro – je nejen v pomáhajících profesích, ale v celém lidském životě – použiji slova svého vedoucího práce – otázkou kardinální. Samotná přirozenost života, nás postrkuje k tomu, abychom se na tuto otázku ptali a hledali smysl v hledání odpovědi na ni, přestože možná nikdy nebude schopni si odpovědět dvakrát úplně stejně.

Je možné, že některé odkazy budou tomu, kdo se necítí být křesťanem nesrozumitelné. Práce je ale koncipována tak, že sice považuje Boha za příčinu i konečný cíl všech věcí, přesto však je zde patrná snaha o „odbožštění“. Tento způsob je zvolen, aby práce byla užitečná i tomu, kdo v sobě víru v Boha nemá.

Práce je rozdělena do šesti samostatných kapitol. Jedná se však vlastně o jednu úvahu spojenou z menších zamyšlení. Samotné chápání dobra a zla, je v tomto případě základem. První dvě kapitoly tedy lze považovat za vysvětlení podle jakého klíče se dívat na zbývající. Třetí kapitola se zabývá poznáváním konání vlastního dobra, ve čtvrté se zaměřujeme na konání dobra jako obětí. Pátá kapitola se zabývá tím, „co člověk ze svého dobra má“. A šestá kapitola poskytuje shrnutí a praktické zamyšlení se nad tím, jak na této cestě vytrvat.

1. Kapitola – O čem se domnívám, že je dobro a proč?

1.1. Bůh – Dobro a Stvořitel dobrého, člověk – dobrý a konající dobro

Už ze samotného názvu podkapitoly „Bůh–Dobro a Stvořitel dobrého, člověk dobrý a konající dobro“ je patrné, že zaznamenávám rozdíl mezi Dobrem a dobrem. Dobro psáno s velkým písmenem na začátku pro mne označuje to, co je Bůh – neuvádím slova vlastnost – protože Bůh nemá vlastnosti podle lidského chápání. V tomto se odvolávám na sv. Augustýna, který ve svém díle O Boží Obci hovoří o tom, že vlastnosti Bohu připisujeme my lidé podle toho, jak jej zrovna vnímáme – Bůh milosrdný/Bůh trestající.¹ Boží vlastnosti jsou tedy naše konkrétní představy o Bohu, nikoliv Bůh samotný. Není tedy možné pokusit se vystihnout Boha slovy: Bůh je milující, lze však říci: Bůh je Láska – neboť v tom je obsažena Boží dokonalost.

V úvodu jsem se již zmínil, že má práce stojí na paradigmatu křesťanské víry, a tudíž je zcela jasné, že nemohu jinak než zaměřovat svou pozornost k Bohu jako ke vzoru dokonalosti a zároveň autoritě, která je pro mne určující. Pokud bych měl však oslovit i člověka, který mou víru nesdílí, snad by si dovedl pro sebe představit Boha jako „ideu dobra“ a s tímto tedy přistupovat k odkazům uvedeným později pomocí svého rozumu.

Křesťan naproti tomu věří, že Bůh není pouhou ideou, kterou rozpoznáváme a kterou si formujeme, nýbrž že se nám naopak dává sám poznat. „*Na počátku křesťanského života není určité etické rozhodnutí nebo nějaká velká idea, nýbrž setkání s událostí, s Osobou, která otevírá před životem nový obzor a dává mu rozhodující zaměření.*“² Tato víra mi tedy umožňuje spatřit vzor a učit se nikoliv od člověkem naformulované ideje, ale od skutečného živého jediného pravého Boha.

Z výše uvedeného vyplývá, že nemohu přemýšlet nad povahou dobra jinak, než se zrakem zaměřeným k Bohu a nemohu než hledat vzor pro konání dobra, nebo měřit jeho hodnotu než v porovnání s tím, kdo je Dobrem samotným a zároveň je Stvořitelem dobrého.³

Naproti tomu pojmy dobré a dobro, psáno tedy s malým písmenem, jsou vlastnost a cíl, které připisují lidskému konání. Dříve než budu pokračovat je tedy třeba, abych ještě definoval pojem „dobro“. Tento pojem si vykládám dvěma způsoby:

1. Jedná se o princip, který je přirozený člověku, jelikož člověk byl stvořen k obrazu Boha – „*Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.*“⁴ V člověku je tedy dobro, a proto se domnívám, že bude má práce pochopitelná i pro nevěřícího člověka, který bude nejspíš pramen dobra nacházet přímo v sobě, stejně tak jako já, přičemž já budu ještě věřit, že Pramenem samotným je Bůh.
2. Je toto dobro výsledek lidské činnosti – konání dobra. Konání dobra definuji takto: „*Člověk koná dobro, pakliže v lásce ze své vůle svobodně a pravdivě prokazuje skutky tělesného a duchovního milosrdenství⁵ člověku, jehož svobodu přitom zachovává, případně pečuje o stvořené.*“ Ve své práci se zabývám dobrem převážně podle druhého způsobu výkladu.

¹ Srov. AUGUSTIN. O Boží obci knih XXII. Sv. 2. Praha: Vyšehrad, 1950. Kozoroh. Kniha XXII, čl. 1

² BENEDIKT XVI, Deus Caritas Est, 3. revidované vydání, Praha, PAULÍNKY, str. 5

³ Srov. Gn – 1 1-31

⁴ Gn – 1,26

⁵ Například podle toho jak jsou definovány v Katechismu katolické církve viz příloha č. 1

Jednotlivé části definice (2) podrobněji vykládám v následujících kapitolách, na tomto místě se zaměřím jen na její poslední část „péče o stvořené“. Zde mám na mysli například snahu o ochranu zvířat nebo životního prostředí, neboť pečujeme o to, co je od Boha stvořeno, a být je milosrdenství vůči člověku na prvním místě, není dle mého názoru možné uvažovat, že by nedostatek péče nebo dokonce bezohledné ničení stvořeného mohly být součástí konání dobra nebo dobro samotné.

Závěrem této podkapitoly chci ještě říci, že žádná definice nedokáže spoutat a vystihnout tak přirozenou věc jako je péče a pomoc druhému člověku. Uvedená definice má pomoci mně, abych si lépe uvědomoval aspekty svého konání dobra – a na základě toho uměl dobro poskytovat tak, jak nejlépe umím a zároveň samozřejmě tak, abych si neublížil. Toto ublížení by totiž nebylo dobrovolnou obětí sebe sama, ale „úrazem duše“, který bych si svým jednáním způsobil nedopatřením.

Definice je pro mne tudíž také jakousi ochranou sebe sama, abych si uvědomil, proč věci dělám a jaký má být výsledek. Nepochybuji o tom, že každý z nás jedná podle své vlastní definice, ačkoliv ji možná doposud nenapsal na papír. Tato definice (osobní princip), kterou si tvoříme, je naším hlavním vodítkem a to, že každý člověk jedná podle své vlastní, dokazuje tím, že koná svou vlastní podobu dobra. Je to odpověď každého z nás, když se sami sebe ptáme: Co je dobré? Pro koho z nás? Co, dobrého bych mohl udělat? Pro koho z nás?

1.2. Vztah lásky a dobra

Láska a dobro představují nerozlučnou dvojici. Samotný skutek člověka se ukazuje dobrý nebo špatný podle toho, zda jedná v lásce nebo zda jedná bez ní, případně proti ní (to považuji za základní podmínku, ne však jedinou). Nejlépe to vystihuje sv. Pavel ve svém prvním listě Korint'ánům, pro účely mé práce se myslím nejlépe hodí verš třetí: „*A kdybych rozdal všechno, co mám, ano, kdybych vydal sám sebe k upálení, ale lásku bych neměl, nic mi to neprospěje.*“⁶

Nyní mi dovolu, abych se znovu obrátil k Bohu jakožto k Lásce samotné. Jsem si jistý, že pokud bychom počítali jednotlivá „štěstí“ v našem životě a měli milost podívat se na ně jako na Boží sklonění se k nám, dojdeme záhy k názoru, že Bůh z našeho pohledu rozhodně je milující, že je Láskou. Sám to uvedu na jednom jediném příkladu, který je společný celému lidstvu, hovořím o největším sklonění se Boha k nám, hovořím o vykoupení člověka skrze Ježíše Krista. „*Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.*“⁷ Vpravdě má nejvyšší hodnotu to, co není dočasné, ale co trvá. Takový dar nemůže darovat nikdo menší než Ten, kdo sám je Láskou – a to dynamickou, láskou milující konající i tvořící – o tomto pohybu se zmiňuje sv. Tomáš Akvinský: „*Odpovídám: Musí se říci, že je nutné, klásti do Boha lásku. Neboť první pohyb vůle a každé žádostivé síly jest láska.*“⁸

Zde se však musíme na okamžik zastavit nad povahou lásky samotné. Jaká je láska? Smíme rozhodně znovu nahlédnout do zmíněného apoštolova listu, který o lásce hovoří jakožto o nezávidějící, o lásce, která se raduje z pravdy, o lásce, která není domýšlivá, o lásce, která vytrvá⁹, celá tato kapitola listu nás totiž učí poznávat lásku ve všech jejích rozměrech nebo podobách. Zůstává však podstatné – Láska je pouze jedna, její dokonalost a plnost je v Bohu, její projevy jsou pak různé.

Ačkoliv dokonalá Láska přirozeně zůstává v Bohu – On nám ji dává poznat, jsme podle jeho vzoru také uschopněni si lásku poskytovat navzájem. Máme s ní vlastní zkušenost, prožíváme ve víře zkušenost s Láskou dokonalou a svým životem máme možnost zakusit lásku tak jak si ji poskytují lidé navzájem.

⁶ 1 Kor 13,3

⁷ Jan 3,16

⁸ AKVINSKÝ, Tomáš. Theologické summy svatého Tomáše Akvinského. 1. část. Olomouc: Edice Krystal, 1937. Spisy sv. Tomáše Akvinského. Theologická summa. - I q. 20 a. 1 co.

⁹ Srov. 1 Kor 13

Toto vzájemné poskytování je jedním z rysů konání dobra. Láska totiž chce dobro, bez ohledu na to v jaké přichází podobě – v tomto se odkazují opět na Tomáše Akvinského: „*Ježto pak jest dvoji láska, totiž dychtivá a přátelská, obojí vychází z jakéhosi postřehu jednoty milovaného s milujícím; když totiž někdo miluje něco, jako dychtící po tom, vnímá to jako patřící k dobru svého bytí. Podobně, když někdo miluje někoho láskou přátelskou, chce mu dobro, jako i sobě chce dobro; proto jej vnímá jako druhé já, pokud totiž mu chce dobro, jako i sám sobě.*“¹⁰

Tomáš Akvinský píše, že láska „*jest dvoji*“. V tomto ohledu si dovolím rozšířit tento pohled podle encykliky papeže Benedikta XVI – Deus Est Caritas – kde se hovoří o třech rozměrech lásky – o erósu, filia, a agapé. Pomocí „*filia*“ bychom definovali lásku mezi přáteli (tuto podobu lásky pak předjímáme ve vztahu ke klientům/uživatelům sociálních služeb v pomáhajících profesích, přičemž máme na paměti odstup, který se učíme si zachovávat).

Erós a agapé pak představují vzestupnou a sestupnou lásku.¹¹ Erós na tomto místě představuje lásku vzestupnou, která nás povznáší, je to láska, která touží, a láska, kterou přijímáme – „*láska dychtící*“. Agapé naproti tomu je láskou sestupující, působí tam, kde mi se skláníme, kde chceme dobro pro druhého, které pak přináší dobro i nám – „*láska přátelská*“. Plnohodnotná láska (zde tedy nikoliv mezi přáteli) je pak taková, která vychází z erósu – z naší touhy po lásce (přijímat dobro/péči) a je doplněna agapé – naší touhou milovat (poskytovat dobro/pečovat), přičemž tyto dva rozměry lásky oscilují v rovnováze.

Zde je tento příklad uveden na vztahu, který je milenecký nikoliv přátelský – v tomto se odkazují například na Píseň písní – neboť vztah Boha a jeho lidu (lze vztáhnout na výraz církve) je rovněž uváděn na příkladu manželství jakožto svazku, kde je přítomna tato plnohodnotná láska a není pouze erósem, nebo agapé. Tento a předchozí odstavec lze pak nejlépe shrnout slovy papeže Benedikta XVI: „*Ve skutečnosti ale platí, že erós a agapé, tedy vzestupná a sestupná láska, se nedají nikdy vzájemně kompletně odtrhnout*“¹² Tímto se vracím opět k Bohu jakožto k Lásce, která má erós i agapé – zde se opět odkazují na slova Benedikta XVI, který se odkazuje na Dionysia Pseudoareopagitu: „*On miluje a tuto Jeho lásku můžeme kvalifikovat jako erós, který je však zároveň agapé*“¹³

Než přejdeme k dalším podkapitolám, považuji za nutné provést krátké shrnutí.

1. Základní myšlenkou tedy je, že láska chce dobro. Z toho důvodu považuji lásku (Lásku) za pramen dobra. Pravda, svoboda a vůle pak musejí vycházet z tohoto pramene, abych věřil, že konám dobro - nemůže být dobra bez lásky. Lásku s velkým L zde vynechávám, neboť jak je psáno v písmu i celníci milují a konají dobro, ačkoliv jen pro ty, kteří je také milují.¹⁴ Mluvíme tedy o lásce, kterou poskytuje člověk.
2. Je třeba nadále rozlišovat mezi pojmy „erós“, „filia“ a „agapé“. Erós a agapé zůstává neoddělitelné a vnímám je tedy především mezi vztahy, které jsou osobnější, než jaké si utváříme v rámci pomáhajících profesí. Naproti tomu „filia“ by nám pak měla sloužit jako inspirace k přijímání klientů/uživatelů sociálních služeb, což vyžaduje (mimo jiné) velkou dávku lásky.
3. Dokonalé Lásky podle božího vzoru nejsme schopni, ale to neznamená, že se nemáme pokoušet a že naše konání je marné. Otázku marného konání rozvíjím podrobněji v 5. kapitole své práce. Zde mám na paměti výzvu Syna člověka: „*Bud'te tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.*“¹⁵

Ještě musím dodat, že se v mnoha případech stává, že láska je jaksi poskytována pouze jedním směrem a člověk zapomíná, že je láskou povinen i sám k sobě. Ponechme stranou to, že jsme Bohem stvořené bytosti a máme mít úctu k dílu jeho rukou, a tudíž se mít rádi – takový postoj by v nás mohl vyvolat myšlenku, že jsme kárání, ale to by nevedlo k ničemu jinému než ke zpochybňování svého jednání. Přitom je člověku potřeba tak málo kárání – a kdo by měl vlastně házet kamením? Je tedy

¹⁰ AKVINSKÝ, Tomáš. Theologické summy svatého Tomáše Akvinského. 2. část. Olomouc: Edice Krystal, 1938. Spisy sv. Tomáše Akvinského. Theologická summa.I-II q. 28 a. 1 co.

¹¹ Srov. BENEDIKT XVI, Deus Caritas Est, 3. revidované vydání, Praha, PAULÍNKY čl. 3 str. 8

¹² BENEDIKT XVI, Deus Caritas Est, 3. revidované vydání, Praha, PAULÍNKY čl. 7 str. 14

¹³ BENEDIKT XVI, Deus Caritas Est, 3. revidované vydání, Praha, PAULÍNKY čl. 9 str. 17 (Srov. DIONYSIUS PSEUDOAREOPAGITA, De nominibus divinis, IV, 12–14; PG 3, 709–713)

¹⁴ Srov. Mt 5,46 – Budete-li milovat ty, kdo milují vás, jaká vás čeká odměna? Což i celníci nečiní totéž?

¹⁵ Mt 5,48

daleko lepší utěšovat nebo poskytnout radu, přičemž chceme-li radou posloužit, nezbyvá než ji poskytovat opatrně a ve stejných zásadách jako když poskytujeme dobro.

Lásku k sobě si můžeme poměrně snadno splést se sobectvím. Rozdíl je v tom, co je pramenem sobectví a co je pramenem lásky k sobě. (Sobectví je podrobněji rozebráno ve 2. kapitole). Lásku k sobě můžeme nazvat „zdravou sebeláskou“ nebo „zdravou péčí o sebe“. Stejně tak jako potřebují naši pomoc nebo péči naši blízcí, potřebujeme ji i my. Toto se nedá popřít, každý z nás se dostává do situací, kdy se zdi smršťují, kdy nedokážeme stát na místě a netoužíme po ničem jiném než po obětí nebo vlídném slově – po přítomnosti druhého člověka nebo kdy potřebujeme být, sami, abychom mohli obnovit své síly.

Neozývá se snad právě tehdy otázka, kterou si sami k sobě pokládáme „Máš mě vůbec rád?“ Řekl bych, že v tom se ozývá naše duše, která se ptá sebe sama se stejnou úzkostí jako se milující člověk ptá milovaného člověka Máš mě rád/ráda? Pokládáme-li takovou otázkou... Co chceme slyšet? Je-li odpověď *ne*, jak na nás působí? Je-li odpověď *ano*, máme-li pochybnosti neptáme se snad, jak to máme poznat?

Pomáhat druhým je bezpochyby správné (zde se opět každý odkazuje na svou definici), musíme však mít na paměti vlastní dobro, a to čistě sami pro sebe, pro lásku, kterou bychom měli cítit k sobě. Jediný, koho nemůžeme nikdy opustit, ani když se přesuneme na nejvzdálenější ostrov, jsme totiž my sami. Jak chceme vycházet s člověkem, který nám „zůstane na krku“ až do konce života? Neleží snad zdroj neštěstí mnohých v tom, že je nemá rád ten, od koho se nemohou odloučit? Pokud nebudeme milovat sami sebe, jak bude vypadat naše dobro pro druhé podle slov evangelia: „Miluj bližního jako sám sebe?“¹⁶ nebo o čem obecně je náš život?

1.3. Vztah svobody a dobra

Svobodu, kterou ztotožňuji s pojmem svobodná vůle, lze ve vztahu k dobru vnímat dvěma způsoby:

1. Svoboda (svobodná vůle) člověka, který dobro koná – dobrovolnost darování
2. Svoboda (svobodná vůle) člověka, pro kterého dobro konáme – dobrovolnost přijímání

V prvním případě se musíme nejprve zamyslet nad vůlí samotnou, která je na rozdíl od zvířecích pudů schopností výhradně lidskou. Vůle, která je získaná a nikoliv vrozená – tudíž ovlivnitelná a lze ji trénovat, nás uschopňuje jednat podle vlastních pohnutek, ovšem pouze ve věcech, které jsme svou vůlí schopni ovlivnit. Zde se můžeme obrátit na slova sv. Tomáše Akvinského: „*K třetímu se musí říci, že jsme pány svých úkonů, pokud můžeme voliti to neb ono. Avšak volba není cíle, nýbrž "těch která jsou k cíli", jak se praví v III. Ethic. Proto žádost posledního cíle není v těch, jichž jsme pány.*“¹⁷ Rozhodujeme tedy o cestě nikoliv o výsledku samotném. Ačkoliv neexistuje pochybnost o tom, že výsledek je bezpochyby ovlivněn zvoleným prostředkem, v tomto nesmíme opomenout působivou sílu Boží nebo to, co můžeme také nazvat jednoduše vlivem okolností. Zároveň mějme na paměti, že záleží také na tom, jak je naše vůle rozvinuta, na jaké úrovni se nachází, neboť i to přímo ovlivňuje výsledek našeho snažení.

Pravá svoboda je tedy možnost uplatňovat svou vlastní vůli. Uplatňování vlastní vůle můžeme podle motivace rozdělit na dobrovolnost a zvůli. Český jazyk nám v tomto poskytuje možnost pomocí dvou slov jasně odlišit, co máme na mysli. Případům zvůle se budeme podrobněji věnovat v následující kapitole. Nyní se zaměříme na dobrovolnost. Dobrovolnosti – jakožto spojení slov dobrý a vůle – nám jasně říká, že to, co konáme dobrovolně, konáme ze svých vlastních pohnutek a pro dobrý účel. Na první pohled se tak zdá, že dobrovolnost není nikdy na škodu. Jeví se nám to tak, ale pouze z pohledu ze sebe sama, dosud jsme se totiž nevěnovali druhé stránce svobody. Stejně tak jako je pro konání pravého dobra nanejvýš potřebná dobrovolnost darování na straně jedné, tak je na straně druhé potřeba dobrovolnost přijímání. Absence prvního nebo druhého nám zabraňuje v konání opravdového dobra.

¹⁶ Srov Mt 22,39-40

¹⁷ AKVINSKÝ, Tomáš. Theologické summy svatého Tomáše Akvinského. 1. část. Olomouc: Edice Krystal, 1937. Spisy sv. Tomáše Akvinského. Theologická summa. I q. 82 a. 1 ad 3

Pro doplnění je třeba připustit, že existují výjimečné případy, kdy nám láska k druhému, případně zájem většiny velí jednat, ačkoliv chybí dobrovolnost přijímání. (Tyto případy jsou popsány ve 2. kapitole). Svobodu je tedy třeba zachovávat na obou stranách. Hezky tuto myšlenku shrnuje prof. Ctirad Pospíšil: „*Kde není svoboda nemůže být ani láska. Nezapomínejme, že Boží sklonění se k člověku vyjadřující lásku se děje v naprosté svobodě a že i člověk přijímá toto Boží sebedarování ve své svobodě*“¹⁸

Závěrem je třeba se zamyslet nad tím, jak těžké je zachovávat svobodu ať už svou vlastní nebo svého bližního. Kolikrát už si přejeme jednat podle vlastní vůle... a nakonec nás něco odradí. Je pravda, že ne všechna naše rozhodnutí jsou správná a někdy můžeme být s odstupem času dokonce potěšeni, že jsme tehdy své rozhodnutí odložili, ale co když si vlastně sami klademe překážky? Co když si svobodně přejí něco udělat, ale nekonám? Co když si sám, z vlastního strachu bráním? A co je toho příčinou? Je to snad tím, že nekonám, protože sám vlastně nevím, co chci? A jak to poznám, co vlastně chci?

Na všechny výše zmíněné otázky si odpovídá člověk sám, ale věřím, že není možné se dobrat odpovědi, pokud nenecháme promluvit sebe sama. Co chci? Jak se rozhodnu. Neměli bychom si ale odpovídat před lidmi. Je potřeba odmyslet si vše ostatní okolo sebe a zůstat sám se sebou, měli bychom snad potřebu, přikrášlovat se, pokud bychom měli publikum? A čím větší publikum, tím krásnějšími se jevit? Nechtěli bychom pak, alespoň na oko to, co vlastně předjímáme, že se po nás chce, abychom chtěli? Málokoho na světě nehřeje potlesk a co je proti tomu pár libivých vět?

Věřícího člověka na tomto místě možná napadne, že toto zůstat sám se sebou nás přivádí na místo, kde je člověk sám se sebou a je s ním pouze Bůh, který nás neopouští. Na tomto místě uvnitř vlastního života je ticho, ve kterém je slyšet Boží hlas. Nejde o blouznění nebo halucinace, tento hlas je slyšet duší a pro člověka je uchem stejně slyšitelný jako skutečné ticho. Bůh, který je Svoboda a je tvůrcem svobody, nám umožňuje, abychom se chovali tak, jací jsme, říkali, co si myslíme, svěřovali mu své tužby, to vše, aniž by nás soudil. Je to zvláštní prostor v modlitbě, kde máme dovoleno vyslovit vše, protože před Bohem není, co by se dalo skrýt. Tím, že nemáme před ním tajemství, je to Bůh, kdo nám dokáže dát prostor, kde můžeme být zcela svobodnými, být zcela sebou.

Také se ještě nabízí otázka: Kolikrát jsme vlastně my, těmi, kdo v onom pomyslném publiku ruší svobodu v jejím růstu a tleskají těm, kteří, aby se nám zalíbili, říkají to, co my sami chceme, aby říkali? Nestálo by za pokus přestat tleskat a dopřát svobodě ticho, aby se mohla vyjádřit? Nestálo by za to podpořit člověka, aby mluvil, jak cítí a jak chce, a teprve poté zatleskat nebo odporovat? Svoboda potřebuje odpor pro svůj růst, ale nepřineslo by větší užitek nechat ji nejprve před bojem vstát ze země? Nebo je naopak třeba, aby svoboda musela vstávat z prachu pod údery hole? A jsme to my, kdo ji má bít pro její vlastní dobro?

Úplným závěrem je třeba se zmínit, že nelze dosahovat svobody jinak než upřímností nebo jinými slovy v pravdivosti. Jedině pravda osvobozuje. Nebudeme-li si odpovídat pravdivě, budeme-li sami sobě lhát, osvobozujeme se? Co je vlastně pravda? Kdo má pravdu?

1.4. Vztah pravdy a dobra

Poslední podkapitolu jsem ukončil tvrzením že: „svobody lze dosahovat pouze v pravdivosti“. Z tohoto hlediska je tedy pravda osvobozující silou. Podle tohoto tvrzení spolu musejí pravda a svoboda souviset tak, že jedno bez druhého nemůže existovat. Právě toto shrnutí nám předložil papež Jan Pavel II. ve své encyklice *Fides et ratio*: „*Když byla vzata člověku pravda, je čirým klamem tvrzení, že ho někdo chce osvobodit. Pravda a svoboda jsou totiž buď spojovány navzájem, nebo společně bídne zanikají.*“¹⁹ Na tomto místě můžeme předchozí citát rozšířit o slova Janova evangelia: „Poznáte pravdu a pravda vás učiní svobodnými.“²⁰ Nejen, že tedy pravda souvisí se

¹⁸ POSPÍŠIL Ctirad Václav, *Teologie služby*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2002, str.19, 2. odstavec

¹⁹ JAN PAVEL II., *Fides et Ratio – O vztazích mezi vírou a rozumem*, České katolické nakladatelství, Praha 1999 čl. 90

²⁰ Jan 8,32

svobodou, ale svoboda dokonce z pravdy vychází. Stejně tak ale pouze svobodný člověk poznává pravdu. Pravdu poznává člověk, který je osvobozen od lži.

Výše jsem se zmínil, o tom, že svoboda je nutným předpokladem dobra, a pokud tedy je pravda takto svázána se svobodou, je i ona sama nutným předpokladem dobra. Konání dobra si tedy vyžaduje, aby bylo ono dobro konáno v pravdě. Synonyma k výrazu „v pravdě“ pak budou: opravdově – upřímně, doopravdy, pravdivě.

Patrně nikdo z nás nedokáže zodpovědět otázku „co je to vlastně pravda?“ Nabízí se nám tolik výkladů, kolik je na světě lidí i kolik je na světě času. Co bylo „pravdou“ před pouhou minutou, bylo pravdou v minulosti a už to mohlo přestat platit. Co se dnes jeví jako lež, může být za několik okamžiků pravdou, přestože třeba na omezenou dobu. Tvrzení, že jsem ospalý, platilo do doby, než jsem se prospal. Pravda, kterou je člověk schopen poznat, je subjektivní. Nedokážeme si odmyslet vlastní osobnost a vlastní prožívání. Vjemy, které přijímáme jsou filtrovány naším vnímáním, naším předporozuměním (z čeho vycházíme, když nahlížíme skutečnosti – např. zkušenost) i naším emočním rozpoložením – proč jinak si dva lidé „pravdivě“ vybavují společně prožitou událost a jejich výpověď se liší?

Z předchozího vyplývá, že hledáme-li „objektivní pravdu“, musí to být pravda, která je věčně trvající, dokonale svobodná a neměnná. Pravda, která platila, platí a bude platit, pravda, která je naprosto svobodná a pravda, která zůstává stále stejnou. Je zřejmé, že tento ideál pravdy neboli Pravda je v Bohu.

Zdánlivé odbočení v rámci dvou předchozích odstavců bylo potřebným zamyšlením. Chceme-li totiž konat dobro, musíme zachovávat pravdu, lépe řečeno musíme být opravdoví – upřímní. Uvědomění si, že naše vnímání pravdy je však nedokonalé, může vést k pochybnostem, zda skutečně tedy jednáme podle pravdy. Tyto pochybnosti nám jsou pak ku prospěchu ze dvou důvodů:

1. Pomáhají nám pečlivě zvažovat naše kroky a brání nám v unáhleném jednání
2. Pomáhají nám nacházet pokoru tím, že si skrze ně připouštíme možnost, že pravdu nemáme a můžeme tak lépe a účinněji pomáhat, neboť tento přístup nám umožňuje respektovat pravdu druhého člověka, aniž bychom ji museli přijímat za svou vlastní, neboť jestliže si my uvědomujeme, že se můžeme mýlit/nemít pravdu, znamená to, že se mýlit může i ten druhý.

Může se stát, že naše vlastní pochybnosti, nám také zabrání konat dobro, že nebudeme mít sílu je překonat (o těchto případech se zmiňuji ve 2. kapitole).

Zmínil jsem se, že konat „v pravdě“ znamená také opravdově/upřímně nebo pravdivě/doopravdy, všechny tyto výrazy pokládám za synonyma, ale pro snazší orientaci se budu držet termínu „upřímnost“.

Být upřímný je něco jiného než mít pravdu. Upřímnost představuje soulad vnitřního s vnějším. Například říkáme-li „ano“ a cítíme „ne“, nejednáme v pravdě – naše „ano“ není upřímné. Pak naše „ano“ zároveň není svobodné. Pak naše „ano“ nevychází z lásky, která je upřímná a svobodná, pak ale naše dobro není „upřímným dobrem“. Nemám zde na mysli případy, kdy říkáme „ne“ a poté nás milosrdenství pohne k tomu, že se rozhodneme pro „ano“.

Shrnutí této podkapitoly tedy zní, že pravda je předpokladem dobra. Z pravdy vychází upřímnost. Pouze upřímné jednání dokáže zachovávat svobodu toho, kdo poskytuje dobro a zároveň svobodu toho, kdo dobro přijímá. Upřímným jednáním totiž nikoho neuvádíme do klamu a tím mu nebráníme poznávat o nás pravdu a nesvazujeme jej ani sebe lží. I láska, má-li být skutečná, musí být pravdivá, jinak není ničím než iluzí, která nemůže jinak než dříve nebo později způsobit bolest.

Jelikož jsem zmínil bolest, připomeňme si životní poučku, kterou musel ve svém životě slyšet snad každý z nás - „pravda bolí“ Naproti tomu slyšet ještě neznamená cítit. Zamýšlíme-li se nad pravdou, proč nás bolí ji poznávat? Není to snad požehnání nebo dar znát pravdu? Není snad skutečností, že pravda osvobozuje? Kdo by nechtěl být svobodný? Na druhou stranu, kdo touží po bolesti?

Přijímat nebo sdělovat pravdu rozhodně není jednoduché. Přijímat nebo sdělovat pravdu bolí. Pokud v něco upřímně věříme a navíc nám to přináší radost nebo pokud máme naději ve své pravdě,

jaký pocit se asi dostaví, když jsme najednou přesvědčeni, že jsme se zmýlili? Když najednou vidíme, že to, co jsme mysleli, že je skutečně plně ostrých barev, se najednou mění v šedou vybledlou fotografii? Kdo by nás v tu chvíli dokázal přesvědčit, že pravda přináší dobro? Pravda přináší bolest. Je bolest dobrá? A jak často se cítíme jako hlupáci, když nás někdo přesvědčí, že jsme se mylili?

Když náhle ztratíme svou pravdu, je to jako bychom hořeli, už proto, že se mnohdy člověk červená. Tento plamen bolí a mění dřívější jistoty v popel. Z tohoto popela však může povstat fénix. Nový a lepší než ten předchozí. Takový proces ale potřebuje čas. V bolesti se rodí nový život a my svou bolestí také rosteme. Jak snadno se tato slova, ale říkají, když zrovna tento nový porod (přerod) neprožíváme. Zde je možná ta pravá chvíle, kdy se ukazuje, jakou láskou k sobě planeme a jak si umíme být oporou. Čas společně s láskou umí léčit a tvrzení, že vše přebolí nebo, že i špatné zkušenosti nás formují (někdy tím spíše), je pochopení a přijetí, kterému musíme dopřát čas a uvědomit si riziko, že jsou věci, se kterými se nesmíme do konce svého života. Není to však poněkud drsné, ale přirozené riziko toho, že skutečně žijeme?

Někdy se ale stává, že stojíme takříkajíc „na druhém konci lana“. Že jsme to my, kteří v upřímnosti sdělujeme pravdu někomu druhému. Kde vzít sílu k takovému kroku? Nehodí se někdy spíše vypomoci si milosrdnou lží, než být za každou cenu až „trapně“ upřímní? Nemá snad každý z nás nárok na kousek vysněného světa, který mu nebudeme pohrřbávat do země toho reálného? A do jaké míry udržovat člověka v milosrdné lži? Jak si poradit s jeho dalšími otázkami? Co když později sám pozná pravdu nebo mu ji sdělí někdo jiný než my? A co když nakonec pravdu tomu člověku sdělíme a tím ho ztratíme? A máme snad pokaždé pravdu?

Samozřejmě, že nacházíme tisíce omluv pro to, proč se uchýlovat k milosrdné lži. Přece nám tolik záleží na tom, abychom neublížili někomu, koho milujeme. Někomu, kdo možná žije v klamu, ale usmívá se a zdá se být šťastný. Může láska lhát? Jak se jí dá věřit, pokud lže? A co když v této rozhodující chvíli poznání pravdy to nebude naše pečující láska, která sdělí pravdu, ale bude to někdo jiný, který přijde onu pravdu sdělit nešetrně nebo dokonce, aby ublížil? Komu má milosrdná lež sloužit? Koho ochraňuje? Nemá snad právo člověk odejít, přestože je nám tak blízký? A jsme ochotni žít s vědomím, že známe pravdu a necháváme si ji z lásky pro sebe?

Každý z nás zná svou odpověď. Osobně se modlím, abych měl vždy sílu být upřímný ke svým blízkým. Někdy je snad opravdu lepší okamžik počkat, než člověku „vpálíme“ do tváře pravdu. Snad i sdělení pravdy má svůj čas a místo. Jak ale poznat, kdy a kde je to správné? Koho se mohu zeptat?

Myslím, že v takových případech je naším nejbližším rádcem svědomí. Právě tehdy se od nás očekává opravdovost. Právě tehdy je třeba, aby naše vnitřní citění odpovídalo vnějšímu jednání. Ať se rozhodneme jakkoliv – Je snad špatné jednat v souladu se svým svědomím?

1.5. Láska, svoboda, pravda

„Člověk koná dobro, pakliže v lásce ze své vůle svobodně a pravdivě prokazuje skutky tělesného a duchovního milosrdenství²¹ člověku, jehož svobodu přitom zachovává, případně pečuje o stvořené.“ Tuto definici jsem pronesl již na počátku mé práce. Nyní na konci první kapitoly, abych mohl poskytnout shrnutí, mi nezbývá než se k ní vrátit. Tato definice obsahuje totiž tři klíčové pojmy, které společně jsou znakem konání dobra. Nabízí se přirovnání této trojice k Trojici. Nedělám si naděje, že dokážu vystihnout tajemství Trojice, toto je nám skryté. Naproti tomu, má-li světské (časné) svůj původ v božském. Pak můžeme říci, že stejně jako je tajemným způsobem Spojen Otec se Synem a Svatým duchem, jsou i láska svoboda a pravda spojeny podobným způsobem. Láska, svoboda i pravda jsou samostatné pojmy, které se liší svým významem a liší se v tom, čím jsou. Mají však společný původ v dobru a jsou natolik vzájemně propojeny, že jejich významy jsou samostatné, přesto však jedno vychází z druhého a stojíc samostatně od ostatních dvou neprojevuje se plně nebo opravdově.

²¹ Například podle toho jak jsou definovány v Katechismu katolické církve viz příloha č. 1

Dříve než přejdu k další kapitole, rád bych ještě položil otázku, kterou nelze vynechat. Je to otázka, kterou umíme velmi dobře pokládat a kterou zná každý rodič. „Proč?“

O tom, co je dobře, jsem se již vyjádřil dostatečně. K tomu, jak poznám, že konám dobro – nám poskytne shrnutí třetí kapitola. Odměna za konání dobrého to je kapitola pátá. A jak na cestě dobra vytrvat, o tom píše v šesté kapitole. Jediná otázka, která dosud nebyla vyřčena, zní: „Proč konat dobro?“ Zařazuji ji nakonec, aby vyzněla co nejlépe a měla „poslední slovo.“

Má to smysl konat dobro? Smysl – pocit naplnění. Naplňuje člověka konat dobro? Pokud ano, proč? Pokud ne, je na tom něco špatného? Je vůbec nějaký racionální důvod konat dobro? Není to jen přikázání, ze staré knihy, které jsme slyšeli tolikrát, že ho už jen nemůžeme dostat z hlavy? Nenabádají člověka konat dobro jiní lidé, kteří ho tak chtějí využít?

Zamýšlíme-li se nad těmito otázkami, platí stejně jako všude předtím, že odpovídáme sami sobě. Původní otázka však byla záměrně položena nepřesně. Myslím, že není moudré se ptát proč konat dobro? Toto proč „obecně“ konat dobro, předpokládá „obecné“ protože. Toto obecné protože, by mohl odpovědět ten, kdo je ve všem a Vším. Otázka, která daleko lépe odpovídá lidským schopnostech a principu osobní svobody, tedy zní spíše. „Proč já konám dobro?“

Tady přichází svobodná, upřímná odpověď každého jedince. Zde je ono rozhodnutí, onen důvod. Je-li tou odpovědí – tím důvodem láska po vzoru Lásky – to už je na každém z nás, na každém svědomí každého člověka, je to rozhodnutí jeho svobody, a tudíž je pravdivé. Je vůbec možné konat dobro jinak než z lásky?

2. Kapitola – O čem se domnívám, že není dobro a proč?

2.1. Člověk nekonající dobro, člověk konající zlo

Úvodem druhé kapitoly je nejprve třeba zabývat se myšlenkou, zda je pouze dobro a zlo. Nebo zda existuje ještě něco třetího. Název podkapitoly „Člověk nekonající dobro a člověk konající zlo“ pochopitelně odkazuje ke druhé možnosti. Nedomnívám se, že existuje pouze dobré a zlé. Toto jednoduché dělení bychom mohli uplatnit v odlišení mezi Bohem a satanem. Nejprve se musím zaměřit na rozdíl mezi dobrem a zlem

Stejně jako Bůh nekoná zlo, tak satan nekoná dobro – pointou zde je, že se jedná o konání, které je výhradní. Napadá mě otázka: „Je Bůh schopen konat zlo?“ Já odpověď neznám. Nevím, čeho je Bůh schopen. Nepoznáváme o Bohu nic, než co by nám sám nedal poznat. Nepoznáváme však, že Bůh je Láska? A je-li Bůh Láska, může konat zlo? Odkazují se zde opět na první list svatého apoštola Pavla do Korintu - podle toho listu je jasné, jaké má láska vlastnosti a konat zlo mezi ně nepatří.²² Zároveň mám na mysli slova téhož apoštola z listu Římanům: „*Láska neudělá bližnímu nic zlého. Je tedy láska naplněním zákona*“²³

Námi poznávaný milující Bůh se nám ovšem v našem vnímání vzdaluje, zamyslíme-li se nad Hospodinovými tresty pro nevěrný lid. Jak si Láskou vysvětlit slova: „*Nebude mi tě líto a nebudu znát soucit, obrátím tvé cesty proti tobě a vyvstanou tvé ohavnosti uprostřed tebe. I poznáte, že jsem to já, Hospodin, kdo bije.*“ Je ten, kdo bije, milující?

Jistě najdeme v Písmu příklady trestů, které postihují člověka, ale tyto tresty nepocházejí od zla, ale od Spravedlnosti. Je rodič, který spravedlivě potrestá dítě, zlý? Trest (třebas spravedlivý) jeví se nám zlým z našeho pohledu, působí nám totiž bolest a nepohodlí. Co je ale příčinou trestu? Spravedlivý trest nemůže pocházet ze zla, spravedlivý trest je odpovědí na spáchané zlo. Nespravedlivý trest je projevem zvůle (které se budeme věnovat podrobněji v druhé podkapitole). Spravedlivý trest tedy přichází jako odpověď na naše zlo. Tento trest je z dobrého. Nespravedlivý trest je pak zlo samotné. Takový trest je ze zlého, protože je hnán zlou vůlí, ne dobrou (v tomto případě spravedlivou). Vhodně to shrnují slova „*Nedospělo by se totiž ke zlému skutku, kdyby byla nepředcházela zlá vůle*“²⁴ K Božím vlastnostem tedy přidáváme ještě spravedlnost, která opět vychází z dobra – Bůh je tedy Spravedlivý. Spravedlnost trestá, ale nezapomíná na milost a dodržuje dané slovo nebo smlouvu.²⁵

Působení satanovo naproti tomu předpokládá vždy pravý opak toho, než co jsem uvedl v první kapitole a v minulých odstavcích. Vůle satanova se neřídí ani Láskou, ani Svobodou ani Pravdou a neusiluje o Spravedlnost. Vybavujeme-li si příběh anděla Lucifera, nebyl to Bůh, kdo mu přikázal být zlým. Byla to vůle jeho vzepřít se a být sobě tím, čím se nemůže stát žádný anděl ani žádný člověk. Satan se svým zlem pak vždy stojí proti dobru, neboť principem jeho konání je vzpoura (svévole) a proto vzbouřen proti Bohu bude jednat vždy opačně.

Předchozí řečené nám osvětluje nyní dva pojmy - tedy Dobro a zlo. Naše lidské jednání není však takto jasně vymezené. Můžeme snad věřit, že na světě žije člověk, který by stále konal (bez

²² 1 Kor 13,1-13

²³ Řím 13,10

²⁴ AUGUSTIN. O Boží obci knih XXII. Sv. 1. Praha: Vyšehrad, 1950. Kozoroh, Kniha XIV, čl. 13

²⁵ Srov Žl 89,31-35

jediné výjimky) dobro, nebo stále konal jen zlo, aniž by (byť jedenkrát) neprokázal opravdové milosrdenství? K tomu, aby dokázal člověk konat pouze dobro, nemá, jak víme z vlastní zkušenosti, dostatek sil a řízení své vůle, tomu se celý život učí. K tomu pak, aby dokázal konat pouze zlo, musel by v sobě popřít a umlčet vše, co pochází od Boha a co získal při stvoření.

Proto tedy soudím, že je rozdíl mezi nekonáním dobra (konáním neúplného zla) a konáním vyloženého zla. Konáme-li skutečné dobro – jsou spojeny láska, svoboda a pravda v našem jednání. Konáme-li skutečné zlo – jsou v našem jednání spojeny pýcha, svévole a pokrytectví. Jsou ale případy, kdy se nerozhodujeme jednat vyloženě zle. Člověk není schopen dokonalosti a tak je přirozené, že jeho jednání nelze hodnotit pouze jedním či druhým způsobem. Například rozhodnutí nepomoci druhému ještě nemusí být nutně zlem, třeba nejsem schopen pomoci (neschopnosti pomoci druhému se věnuje 2. podkapitola této kapitoly).

Závěr této podkapitoly vystihuje základní otázka, kterou si zde pokládáme, zní: Proč chci pomoci? Chci pomoci, protože mi na druhém záleží nebo chci pomoci, protože to prospěje mé pověsti? A co, když je to napůl? Co, když si přeji prospět své pověsti a volím tento způsob, protože to zároveň pomůže někomu jinému? Jsem dobrý nebo zlý?

Zde se už nerozhodujeme mezi ano a ne. Ptáme se nikoliv proč „ano“ nebo proč „ne“ Zde se ptáme, proč jsme něco zvolili. Zajímá nás motivace – ne tedy vůle – ale co nás přimělo použít svou vůli takto. Je pravdivá poznámka, že druhá kapitola bude v něčem opakovat to, co první, ale zároveň přináší pohled z opačné strany. V první kapitole jsem popisoval, co je dobro a jaké předpokládá pohnutky. V první části této kapitoly jsem pojmenoval, co je zlo. Zároveň tvrdím, že člověk umí konat věci mezi dobrem a zlem. K tomu, kam se takové jednání přiklání nám pak pomáhá rozlišovat, podle jaké motivace konáme. Tato motivace nemusí být vždy zřejmá nám samotným, je však zřejmá tomu, kdo zkoumá srdce všech.²⁶ Nyní je tedy načase věnovat se i jiným pohnutkám, které způsobují zdánlivě dobré konání, ale jež ve skutečnosti dobro nekonají.

Otázkou pak zůstává, zda pokud mě vedou špatné pohnutky, mohu vůbec vykonat dobro? Už jsem někdy udělal něco dobrého omylem? Už jsem někdy sledoval vlastní cíl a přitom někomu pomohl? Už jsem někdy sloužil své slávě a pomohl k ní někomu jinému?

2.2. Může člověk vykonat dobro, je-li veden špatnými pohnutkami?

Na otázku „Zda člověk může vykonat dobro je-li veden špatnými pohnutkami?“ Existuje několik odpovědí.

1. Člověk nemůže vykonat dobro, pokud jej vede pýcha, svévole a pokrytectví spojené v jednotě - v takovém případě totiž koná zlo.
2. Člověk může dočasně vykonat dobro, pokud jej vedou spojeny pýcha, svévole a pokrytectví, které se později ale nutně obrátí v zlo.
3. Člověk může vykonat dobro i pokud je veden špatnými pohnutkami, ne však sám od sebe, ale pouze pokud zasáhne Bůh – můžeme rozumět i osud nebo prvek náhody.

(1)Konáme-li zlo, je zlo naším cílem a také zvolené prostředky odpovídají našemu jednání. Je to chvíle, kdy dovolujeme, aby pýcha překonala lásku, dovolujeme, aby svévole potlačila svobodu a aby pokrytectví přemohlo pravdu. V takovém stavu nemůže v zásadě člověk vykonat dobro. Nyní se zaměříme na jednotlivé pohnutky – tedy na to, co je pýcha, svévole a pokrytectví, přičemž, je definuji jako pak lásky, svobody a pravdy.

---

²⁶ 1 Par 28,9

Ohledně pýchy se nabízí základní otázka, proč považují právě pýchu za opak lásky a nepovažují za opak lásky nenávist. Jako jsem podotkl, že láska vede k pravdě a svobodě, tak vede nikoliv nenávist, ale pýcha ke svévoli a pokrytectví. Pýcha je chorobná verze sebelásky. Sebeláska předpokládá upřímný cit k sobě, pýcha naproti tomu tento cit povyšuje na nejvyšší a jediný správný. Pýcha staví chrám vlastní neomylnosti, pýcha si stoupá na nejvyšší horu, odkud se chlubí vlastnictvím království, která ji nepatří, pýcha tedy plodí lež. Pýcha se domnívá, že sama a jediná nejlépe zná stav všech věcí, je tedy pokrytecká, neboť svou pravdu má za jedinou správnou, ne, protože upřímně věří, ale protože nevěří, že by se mohla mýlit. Od pýchy, která plodí nenávist ke svobodě druhé, který jí oponuje, od pýchy, která plodí nenávist k pravdě, od této pýchy je odvozena povaha zla, a tak zůstává nejvyšší neřestí a stojí proti lásce, která je největší z božských ctností.²⁷ Stručně lze říci, že jako se z člověka rodí člověk, tak se z lásky rodí milosrdenství a z pýchy se rodí sobectví.

Jako je pýcha zvrácenou láskou, tak je svévole zvrácenou svobodou. Svobodou, která nepředjímá svobodu nikoho jiného, sleduje pouze svou vlastní cestu, bez ohledu na to, kam vlastně šlape. Takový člověk nejen, že hledá svobodu pouze pro sebe, ale i sobě škodí, je hnán pouze jednotlivými pohnutkami nevázané svobody, je vlastně uvězněn ve svých vášních a rozmarech, které mu dopřávají dělat, co se mu zamane, ale aniž by se tak mohl svobodně rozhodnout pro cíl, takový člověk svobodu používá, ale nežije ve svobodě. Takto nám o tom vypráví Žalm první.²⁸ Svévole podle tohoto vzoru neprospívá ani nám samotným a nedokáže prospívat ani druhým. Vnucení vlastní vůle jinému není nic než násilí. Tehdy se člověk snaží z pýchy korunovat se bohem – přičemž ani Bůh tak nejedná. Jak to podtrhují slova Tomáše Akvinského: „*K prvnímu se tedy musí říci, že Bůh, jenž je mocnější než lidská vůle, může lidskou vůli pohnouti podle onoho. Přísloví 21: "Srdce královo v ruce Boží jest; a kamkoli by chtěl, obrátí je."* Ale kdyby to bylo násilím, již by to nebylo úkonem vůle, ani by nebylo pohnuto vůlí, ale něčím proti vůli.“²⁹

Pokrytectví pak je třetí z pohnutek, která vede ke zlu. Jak už bylo řečeno je to pravda, která osvobozuje, neboť ke svobodě přivádí. Pokrytectví naopak odvádí od svobody a to dvěma způsoby. Pokrytectví, které není ničím než lží, která se vydává za pravdu, svazuje hned dvakrát. Ze všeho nejdříve svazujeme sebe, neboť určíme-li si za pravdu něco, co není přirozeně pravdivé, musíme si neustále pamatovat, že jsme to tak určili a nepomáhá nám přirozenost, jsme tedy svázáni vlastními lživými výroky. Zároveň pokud o své lži, o svém pokrytectví přesvědčíme někoho jiného, i ten je námi svázán, protože naši lež přijal za pravdu. Co jiného je svádění k hříchu, než přesvědčování druhého o lži, že nepáchá hřích?

(2) Zmínil jsem dočasné dobro, které se obrátí ve zlé. Na tomto místě nemyslím nic jiného, než, že vykonám-li pro druhého člověka něco dobrého, ne proto abych mu prokázal milosrdenství, přijde dříve nebo později doba, kdy se projeví důvod mého skutku. Takové odhalení nemůže než vést k tomu, že to naruší vztah mezi dvěma lidmi nebo jej natrvalo zničí. Na tomto místě nelze lépe popsat myšlenku nežli příkladem. Člověk se rozhodne někomu pomoci, aby si ho zavázal. Vyhlédne si toho, kdo potřebuje pomoc, a začne o něj pečovat (někdy mu svou pomoc i vnutí). Dotyčný tuto pomoc přijme nebo se nechá přemluvit, aby ji přijmul. Takto to může trvat i nějakou dobu. Člověk, který takto „pomáhá“ se dostává blíž a blíž k tomu, kdo původně potřeboval pomoc. Nakonec přijde doba, kdy člověk, který zpočátku pomáhal, předloží účet za svou pomoc a začne vyžadovat, aby mu ten komu „nezištně“ pomáhal, začal splácet svůj dluh. Tak je z původního „dobrého“ jednání a pomoci manipulace, ze které se tomu, kdo pomoc přijal velice těžko vystupuje.

Toto byl jeden poměrně konkrétní příklad, takových nejspíš budeme znát každý alespoň několik ze svého okolí. V prvním případě to byl „pomáhající“ člověk, který vlastně způsobil zlo druhému. Existuje ale i možnost, že tento „pomáhající“ takto nejvíce ublíží sobě. Scénář by byl stejný, jen v tomto případě by se tomu kdo původně přijímal „pomoc“ podařilo se z tohoto sevření vymanit (3). Jaký pocit potom může zakoušet ten, kdo je odhalen z nepravosti a ještě mu to nepřineslo jako útěchu žádný zisk? Zde se pak můžeme zamyslet nad tím, jestli takový člověk také nepotřebuje pomoc? A zaslouží si ji vůbec?

²⁷ Srov. 1 Kor 13,13

²⁸ Srov žl. 1,1-6

²⁹ AKVINSKÝ, Tomáš. Theologické summy svatého Tomáše Akvinského. 2. část. Olomouc: Edice Krystal, 1938. Spisy sv. Tomáše Akvinského. Theologická summa. I-II q. 6 a. 4 ad 1

(3), „Cesty boží jsou nevyzpytatelné,“ říká se. Zdá se mi, že toto rčení, přestože velmi zprofanované, má v sobě velký kus pravdy. Zároveň také platí, že i ten nejlepší plán může selhat. A tak pokud člověku původně plánuje zlo, zamýšlí zlo a rozhodne se pro zlo. Může se stát, že zásahem Božím nebo zásahem osudu, zásahem energií nebo prostě náhodou dojde k tomu, že původní zlo, vlastně poslouží dobrému. Řekněme, že kapsář ukradne někomu peněženku. Vyndá z ní peníze a pak ji zahodí. Peníze strčí do děravé kapsy. Usedne v parku na lavičku a peníze z kapsy vytrousí. Později je najde bezdomovec, který díky nim stráví prosincovou noc osprchovaný s plným břichem v posteli na ubytovně. Patří tomu kapsáři vděk za to, že bezdomovec spí na ubytovně?

Předjímám námitku, že poslední příklad by mohl působit poněkud infantilně. Připomíná pohádkový konec, to připouštím, kde se nakonec vše v dobré obrátí. Pokud by to vše dopadlo ještě, že kapsář je spravedlivě potrestán, měla by tato pohádka konec, jaký se očekává. Já zde nemluvím o pohádkách a naděje není naivitou. Každý v životě nepostřehneme tolik věcí, které se stanou. Kolik nám toho uniká? Kolik máme přátel? A o kolika z nich víme, co právě teď dělají? Kolik nám toho uniká? Je snad naděje klam? Můžeme opravdu vždy vyloučit možnost, že se spáchané zlo nemůže obrátit v dobré? Aniž bychom to tušili? Je to opravdu naivita, co nás vede k takovému uvažování? Opravdu se nemůže se někdy stát, že slova, která řekneme ve vzteku a jimiž raníme člověka mu otevrou oči? Nemůže někdy pomoci to, že člověk řekne něco, aby ublížil a zároveň tím dotyčnému ukáže směr?

Pýcha, svévole a pokrytectví nemohou vést k dobrému jednání. Co dobrého je na sobectví? Dokáže ze sobectví vyjít něco dobrého pro druhé? A když ano, je to opravdu ku prospěchu druhým a ne tomu kdo je sobecký? A když už sobectví přinese druhému užitek, dokáže z něj být sobecký člověk vůbec šťastný? Necítí snad každý, kdo pomáhá, přestože mu to ubírá energii a je to těžké, vlastně nakonec radost? Jaká radost přichází z toho, že jsme někoho oklamali? A jak se cítí ten, který klame? Může snad věřit někomu z těch, koho podvedl? Může se snad spolehnout na ty, které oklamal?

Konáme-li člověk dobro ze špatných pohnutek, není to z jeho strany nic než bolestivá křeč. Takové dobro se podobá otrávenému chlebu. Takový chléb hladového nejprve nasytí a poté zabije.

Otázkou však je, co jsou životy druhým proti mému štěstí? Proč bych se já měl zabývat štěstím někoho jiného? Nemám se snad nejprve zeptat, co může druhý udělat pro mě? Mám mít strach z nějakého „pomyslného“ věčného trestu, který přichází od Boha, který možná ani není? Nejsem to snad já, kdo je pánem svého osudu? Není lépe spojit se s mocným a dopomoci tak sobě, než se zabývat slabými? Nebo mám mít strach z toho, že se mi stane něco, co mě učiní slabým a tedy raději být alespoň trochu hodný? Není má potřeba pomáhat jen obyčejným strachem z použití vlastní síly? Nejsem snad to nejcennější, co mám, já sám? Nemám tedy pečovat a perlu, namísto, abych opatroval zrnka písku, kterých je všude nepočítaně? Proč si tedy nezvolit to co, dobrácci nazývají zlem?

Je rozdíl mezi tím, zda takto uvažuje jeden nebo zda takto uvažují miliony. Budeme-li takto uvažovat, kdy a jak budeme šťastní? A budeme-li takto žít, jak bude vypadat náš svět? Kdo se postará o ty a to, co milujeme? Zvolíme si dobro nebo zlo?

3. Kapitola – Jak prakticky konám dobro?

3.1. Princip – motivace + skutek + výsledek

Ve třetí kapitole chci nyní zahrnout do praxe to, co jsem popsal ve dvou kapitolách předchozích. Sebelepší myšlenky a samotná znalosť, nebo možná lépe řečeno představa/víra, co je dobro, nikomu neprospěje, pokud ji dokáží pouze naformulovat. Nepodceňuji potřebu formulace – vždyť pro mne samotného má význam – ale hezká nebo vznešená slova napsaná na papír nestačí. Vědět všechno na světě a neudělat nic, na co je mi pak moje vědění? Myšlenka je živá, pokud ji člověk žije a pokud podle ní jedná. Jak se zdá toto neplatí pouze o myšlenkách, taková je podle slov z listu apoštola Jakuba i víra. Hladového a nahého neutěší slova (alespoň ne do té míry) jako jídlo a šaty³⁰ „Stejně tak i víra, není-li spojena se skutky, je sama o sobě mrtvá.“³¹

Třetí kapitola tedy není ničím jiným než přechodem od teoretického k praktickému. Myšlenky a otázky, které jsem formuloval výše, totiž vycházejí z mé vlastní praxe. Samozřejmě nemůže a nebude následovat seznam - „tehdy a tehdy v tolik hodin jsem vykonal to a to dobro“. Na čem ale mohu ukázat, že neznám jen několik precizně naformulovaných definic, ale že znám, jaké to je konat dobro?

Každé konání má své pohnutky – motivaci, která vede ke zvolení způsobu konání – skutku, a ten potom vede k výsledku. Proč jsem se rozhodl pomoci? Proč bych to měl dělat zrovna já? Jak mohu pomoci? A co, když výsledek nebude/není podle mých představ? Co mám teď dělat? Kde je užitek? Na co to všechno bylo?

Když teď odhlédneme od toho, že jsem se v předchozích kapitolách pokusil nadefinovat „správnou motivaci“ pro konání dobra a položíme si otázku, proč jsme se rozhodli konat dobro, jak zní upřímná odpověď? Proč jsem se rozhodl pomáhat? Co mě k tomu motivuje?

Vím, že teď je odpovídat těžší, protože víme, že by odpověď měla být něco jako: „Protože to tak odpovídá naší přirozenosti.“ nebo „Protože jsme povolání konat dobro.“, nebo „Protože se tak naplňují slova svatého evangelia podle...“ nebo „Protože jenom tak lze vybudovat lepší svět.“ Pokud se budeme velmi snažit, můžeme vždycky oklamat druhé, ale nikdy ne sebe.

Svobodně mohu říct, že na počátku mé cesty jsem rozhodně odpověděl podobně, jak je uvedeno v uvozovkách. Nezaslouží si to však obdiv, spíš úsměv. Ta odpověď totiž měla váhu odpovědi uchazečky o titul miss, která si přeje světový mír (neposmívám se dotyčným uchazečkám, ani tomuto přání, ten příměr je zvolen, protože je notoricky známý, a tudíž snadno srozumitelný). Správnou definici jsem znal, ale neměl jsem příliš ponětí, co vlastně znamená. S odstupem času, když se dívám zpět, vím, že jsem chtěl pomoci, ale vnímal jsem to jinak, než to vnímám nyní.

Původně jsem se na to díval spíše tak, že já pomáhám a k tomu potřebuji ty, co pomoc potřebují. Nyní to ale vnímám obráceně. Je někdo, kdo potřebuje pomoc. Když o tom vím, mohu nabídnout svou pomoc sám (nebo být nablízku a vyčkat než mě o ni ten, kdo pomoc potřebuje, sám požádá) a pokud ji přijme, mohu se pokusit pomoci, pokud na to vůbec stačím. Zásadní rozdíl, který nyní vnímám, je, že dobro už není můj koníček. Není to aktivita na sobotní volné odpoledne. Já pomáhat nepotřebuji. Já pomáhat chci, ale ne za každou cenu. Podle svého vlastního příkladu bych před šesti lety svou vlastní definicí dobra asi neprošel. Ale kde jsem na to měl přijít?

Původní motivace pomáhat byla tedy spíše o mně než o druhých, řekněme v poměru 3:2. Rovněž i skutky byly nejprve spíše postoje, než, že bych za nimi mohl skutečně stát. Výsledky nebyly úplně špatné a věřím, že jsem docela prospěšný, přesto bych dnes dělal některé věci jinak. Přirozeněji a s větší pokorou. Vybavuji si situace, kdy bych dnes raději mlčel a poslouchal, místo abych hned přicházel s řešením. Minulost změnit nemohu, ale mohu ji využít pro život v přítomnosti. Ačkoliv se

³⁰ Srov. Jak 2,15-16

³¹ Jak 2,17

dnes upřímně cítím být o něco moudřejší než dříve, mohl bych se stát největším „zabedněncem“, kdybych věřil, že jsem dosáhl maxima. Stejně jako dříve i dnes prožívám chvíle, kdy bych měl raději mlčet a „nebýt zbytečně chytrý“. To si však mnohdy uvědomím až poté, otevřu ústa... alespoň se mi dnes daří ústa zase zavřít.

Motivace a skutek jsou podle mé zkušenosti tedy ovlivnitelné především z naší strany. Je pravda, že určitý způsob pomoci nemusí vyhovovat tomu, komu pomáháme. Ale jak to poznat? Koho se na to zeptat? A nabízíme svou pomoc ve správný čas? Opravdu o naši pomoc někdo stojí? Je schopen ji přijmout právě nyní? Jedná se spíše o dobro, které je potřebné, nebo je to naše potřeba vykonat dobro?

To, co je z naší strany ovlivnitelné už hůře, je výsledek našeho snažení. V procesu pomáhání se na výsledku podílejí dvě strany. Ideální motivace ani nejpečlivěji na klienta orientovaný přístup nemusí vést ke kýženému výsledku. Do tohoto procesu totiž nevkládáme pouze vlastní energii. To by spíše připomínalo mé dřívější pomáhání, které spíše potřebuje potřebné, aby je zachránilo. V tomto případě však potřebujeme navázat spolupráci a nebude-li na straně toho, kdo pomoc přijímá vůle pomoc přijmout nebo vynakládat vlastní energii, není možné abychom dosli výsledku, který by nás uspokojil.

Přestože nepomáháme pro vlastní uspokojení, komu z nás není líto, když se o něco snažíme, tím hůře, když je to pro dobrou věc a dočkáme se neúspěchu? Tím hůř pokud tento neúspěch (který vůbec nemusí být zapříčiněn námi) je neštěstím pro někoho koho milujeme? Tady se nám dostává hned dvojího zklamání. Za prvé, ten, kdo měl, nemá z naší práce užitek a zůstává stejně nešťastný jako byl a za druhé, já se snažil, věnoval svůj čas i svou energii a všechna ta snaha vyšla na prázdno. Záleží snad v takové chvíli na tom, co z toho nás zrovna bolí víc? Nechce v takové chvíli spíše se vztekat nebo brečet? Jak nám v tom je? A co s tím?

Každý se s takovou situací vyrovnává po svém. Mě napadá, že z počátku není možné se zbavit potřeby neustále to rozebírat: Kde se stala chyba? Kdo za to „může“? Jaké by to bylo, kdybychom tehdy udělali toto místo toho, co jsme udělali? A obráceně, co vlastně říci člověku, který nám přichází svěřit takovou situaci? Co my sami očekáváme, že pro nás udělají druzí? Co chceme, aby pro nás udělali? A co nám nepomáhá? Potřebujeme pochvalu za svou dosavadní práci? Potřebujeme, aby někdo řekl, je mi to líto, soucítím s Tebou? Nebo nepomůže vůbec nic a musíme doufat, že to přebolí?

V takovém případě také záleží na tom, zda je dobro naší jedinou životní radostí nebo zda se máme kam nebo k čemu nebo ke komu uchýlit. Možná, že tady je ta správná chvíle mlčet a trpělivě naslouchat. Ne, že by naslouchání bylo lékem na všechno, ale minimálně na začátek, pokud se dozvíme, co vlastně dotyčného na celé věci nejvíce trápí, je to myslím, dobrý výchozí bod. K tomu, abychom pak jednali nám také slouží dvě základní věci, které bychom měli v sobě hledat a také je rozvíjet. Jedno vychází k nám a druhé k našim bližním. To, co by mělo být naším vodítkem, je svědomí. To, co by mělo být vodítkem k tomu, co cítí druhý, je empatie.

Je možné se tomuto stavu nějak bránit předem nebo se na něj připravit? Jak? Mám snad konat dobro a přitom být neustále připraven, že selžu nebo, že to nevyjde? Proč ne? Proč nedoufat, že vše vyjde, ale být připraven, že není v naší moci ovlivnit všechny skutečnosti a pohnout nebem a zemí, abychom vždy dosáhli výsledku? A opravdu bychom chtěli mít takovou moc? Co kdybychom skutečně dokázali hýbat s věcmi a pohnout i člověkem v duševním slova smyslu? Co kdyby naše vůle ovlivňovala veškeré dění? Co kdyby existoval ten magický proutek, jehož máváním se věci nebo dokonce jejich řád mění? Jak by s takovou mocí dokázal naložit člověk, jehož „chci“ se mění z minuty na minutu? A jak bychom jednali s ostatními, dokázali bychom vůbec ještě rozumět jejich potřebám a problémům?

Pokud nás trápí, že nemůžeme někdy udělat víc pro někoho, koho milujeme a přejeme si mít ten kouzelný proutek, který by situaci změnil, je na tom snad něco špatného? Když jej ale nemáme, je něco špatného na tom, uvědomit si, že tedy není možné ovlivnit a změnit cokoliv, co si člověk zamane? Není snad možnost, že selžeme „riziko povolání“ v každé pomáhající profesi nebo i v lidských vztazích obecně? Copak v tom, že dva lidé spolu jednají nehrozí vždy možnost, že jeden

druhému (třebas nechtěně) ublížíme nebo se ho dotkneme, prostě tím, že věci cítíme jinak, A za koho máme vlastně odpovědnost? A kdo má odpovědnost za nás? Není už činem to, že se upřímně snažíme něco udělat? A když situaci nezvládneme nebo třeba ještě zhoršíme, není snad přirozené, že nás to mrzí, někdy třeba i do konce života? Přesto přese všechno, základní otázka zní: Proč to dělám? Ptám se opravdu poctivě? Ptám se upřímně, co by si ten druhý přál? Opravdu poslouchám, co mi ten druhý říká? Víím, že toto množství nezodpovězených otázek, nám může plést hlavu a čím déle si je budeme pokládat, tím více se jich znovu objeví. Ale všechny nás dovedou k základní otázce ze všech – Jak chci žít? V tom se ozývá život a ono „proč“ následuje až později.

Nyní je třeba se vrátit ke zmíněnému pojmu svědomí. Svědomí osobně definuji jako Boží hlas, který hovoří přímo k nám. Na vysvětlenou, tím nemyslím nic jiného, než že je to náš prostor, kde se setkáváme s Bohem v sobě. Pokud ale připustím možnost, že tedy Bůh není, pak bychom mohli toto setkání přirovnávat k setkání se sebou samým v zrcadle, které nám poskytuje skutečný obraz sebe sama. Svědomí je upřímná promluva k sobě. Chvilé, kdy se ozývá, je chvílí, kdy přichází možnost uvědomovat si věci. Dá se svědomí umlčet? Dá se žít s ním, ale bez něj? Není snad duše člověka, dům o tolika pokojích, že se vždy dá být v jiné místnosti, než v jaké se zdržuje svědomí? A co když je naše svědomí příliš skrupulózní? Co když nám vyčítá každou drobnost? Co když po nás chce dokonalost, které nejsme schopni? Co když nad námi stojí s holí a krutě nás trestá za „drobnosti“? Co to je drobnost, dorboný prohrěšek? A kdo nám to určuje?

Věřící si může odpověď, že jeho svědomí se jej ptá, zda se řídí zákonem, žije podle zákona. Ve zpovědi není třeba se obhajovat. Ve zpovědi, je třeba se vyznat, upřímně se vyznat. Svědomí nám pak ukáže, kde chybujeme. Takto to funguje ale i tam, kde lidé Zákon nemají nebo alespoň neříkají, že v Zákon věří. Možná, že mnozí z nás nevěří v zákon, ale každý z nás má srdce, srdce, které v tomto smyslu neoznačuje orgán v lidském těle, ale zdroj našeho života, z toho zdroje žijeme tělem i duchem. Svědomí je společné všem lidem. K zamyšlení nabízím ještě slova apoštola Pavla z listu Římanům: *„Jestliže národy, které nemají zákon, samy od sebe činí to, co zákon žádá, pak jsou samy sobě zákonem, i když zákon nemají. Tím ukazují, že to, co zákon požaduje, mají napsáno ve svém srdci, jak dosvědčuje jejich svědomí, poněvadž jejich myšlenky je jednou obviňují, jednou hájí.“*³²

3.2. Zamyšlení se nad neschopností konat dobro

Podle předchozího řečeného jasně vyplývá, že konání dobra je schopností člověka, ať je věřící či nikoliv. (Nyní samozřejmě připouštím, že všichni věříme v něco, a nevidím, proč bych se já měl vyjadřovat, zda to je či není v pořádku. Není to jednoduše přirozené?). K víře nepotřebujeme svolení a víře nezabrání zákaz. O tom, že člověk nechce konat dobro nebo koná dobro, aby posloužil sobě, už jsme hovořili v předchozích kapitolách. Následující krátké zamyšlení otevírá samostatné dveře. Co když člověk vlastně dobro konat nemůže? Nemyslím, teď v situacích, kdy není lék, v situacích kdy nemůžeme nic udělat. Mám na mysli situace, kdy může dobro vykonat (pomoci) v zásadě kdokoli jiný, ale my osobně toho nejsme schopni. Existují takové situace? Dokážeme si nějakou situaci na tomto místě vybavit? A jsme-li dobří, nemáme tu snad být vždy pro toho, kdo nás potřebuje? Nejsme snad připraveni, když jsme se pro dobro rozhodli, pomoci ve všem a s čímkoli, co naši blízcí nebo bližní potřebují?

A co když nemáme sílu? Co když je to pro nás příliš bolestivé? Co když nerozumíme tomu, o čem dotyčný mluví? Platí snad, že musíme všemu rozumět? Jsme snad každý z nás tak silný, že není nic, co bychom nezvládli? Nehrajeme si v tomto tak trochu na boha? A není to tak trochu nebezpečné pro obě strany?

Jak mohu řešit například něco, co nemám vyřešené? Jak mohu předstírat, že rozumím něčemu, co neznám? Toto se může ukázat i na mé práci. Co když jsem špatně pochopil texty, které cituji?

---

³² Řím 2,14-15

Neplatí to obecně? Nesouvisí to snad s tím, že opravdu neznáme všechno a tudíž máme právo (podle přirozenosti) se mýlit? Je zbabělé si přiznat, že něco nedokážu? Je slabost říct, já Ti nemohu pomoci, protože ti nerozumím? Není nám to jen prostě trapné? A je lepší, abychom riskovali výše zmíněný duševní úraz (na jedné nebo druhé straně) jen proto, že je nám něco trapné? Na kom nám vlastně záleží? Co když máme mi sami zrovna na svém srdci tak velký.

Konkrétním příkladem může být toto: Pokud za mnou jako za kuřákem, přijde někdo, že chce přestat kouřit, budu mu v tom platný? A jak? Pokud bychom chtěli přestat společně, pak v tom smysl vidím. Pokud by se mi s tím chtěl svěřit, co cítí co prožívá, i to je možné, neradím mu jak přestat, ale sdílím jeho emoce. Zeptá-li se mě ale, proč přestat, kde hledat motivaci, nebo jak přestat, budu mu s cigaretou v ruce vykládat, že „kouření škodí zdraví?“, „že závislost svazuje svobodu“? „že je kouření špatné?“ Budu mu radit, jak přestat kouřit? A jak k tomu problému budu přistupovat, když ho jako problém nevnímám nebo nechci vnímat? Na druhou stranu, musím se nutně stát závislým, abych někomu pomáhal v odvykání závislosti? Pomáhá někdy i to, že nepomáháme?

Předchozím příkladem a doplňujícími otázkami směřuji k tomu, že jsou problémy, se kterými, jak sami cítíme, nemůže druhým pomoci. Jsou chvíle, kdy nejsme schopni konat dobro. A není to otázka jen duševní síly nebo postoje. Pokud budu na vozíku a někdo mě požádá, abych mu do schodů vynesl nákup, budu schopen mu pomoci?

Důvodem proč nemůžu pomoci, pak může být i nedostatek empatie. Může to být způsobeno psychickou chorobou nebo třeba i velmi špatnými zkušenostmi. Slyšeli jsme už někdy větu, on/ona zbytečně „hysterčí“? nebo výkřik „On/ona, že má problémy?“ I empatii lze buďto rozvíjet nebo umrtvovat. Tam, kde chybí, není, co rozvíjet nebo umrtvovat – tam ale můžeme hovořit o duševní chorobě. Tam, kde však empatie je, třebaže spí, přikládáme to právě zkušenostem minulým, že k tomu došlo. Zde totiž nejde o rozhodnutí pro zlo nebo o slepou sebelásku – takové případy jsme popsali dříve, tam je schopnost konat, ale chybí chtění, zde by chtění být mohlo, ale není schopné se projevit, případně jeho absence je důsledkem minulých věcí a ne svobodného rozhodnutí.

Je otázka, zda bychom se tím vůbec měli zabývat? Mělo by to smysl pokud bychom chtěli člověka posuzovat. Mělo by to smysl, pokud bychom s takovým člověkem měli určitý vztah a zajímalo nás, jak cítí a přemýšlí. Chceme ale někoho posuzovat? Chceme mít s takovým člověkem vztah? A co když je to někdo z našich blízkých? A co když se takto změní člověk, který byl původně jiný a byl v našem životě přítomen? Jak se vyrovnáme se změnou jeho situace? Máme ho opustit?

Na tomto místě připomenu slova Tomáše Akvinského, která se týkají neschopnosti smilovávání se: „*K druhému se musí říci, že kteří jsou již v nekonečných zlech, nebojí se nadále něco trpět a proto se nesmilovávají; a podobně ani ti, kteří se příliš bojí, neboť tolik mají na zřeteli vlastní utrpení, že nemají na zřeteli cizí bídu.*“³³ Jde opravdu jen o suchou teorii nebo tato a jiná svá slova psal člověk, který také žil svůj život jako žijeme my nyní? Proč se tím zabýval? A můžeme si z něj vzít příklad?

3.3. Zamyšlení se nad zvláštními případy „vnuceného dobra“

Jedno z největších dilemat, které můžeme na cestě svého poznávání řešit, je „vnucené dobro“. S tím souvisí vše, co si představíme pod pojmy: „nutné násilí“, „pro jeho vlastní dobro“ apod. Zde se ocitáme na velmi tenkém ledě. „Můžeme někdy jednat správně, pokud jednáme proti vůli někoho jiného, a ještě to nazývat dobrem? Jak se dá jednat pro vlastní dobro někoho, kdo o naše dobro nestojí? Co nám vůbec dává právo takto jednat? Nehledě na to, že sotva budeme vždy přesně vědět, co tomu druhému pomůže. Mohu vůbec někdy jednat správně, pokud nerespektuji přání toho druhého? Nejlepší bude se obrátit na vlastní zkušenost. Už jsem někdy něco takového udělal? Jak mi v tom bylo? Jak to přijal ten, komu jsem prokazoval dobro? Proč jsem to udělal? Samozřejmě, máme-li tu zkušenost si také vzpomeneme, jaký byl výsledek? Co to udělalo s naším vztahem?

Když se odkáží na svou definici z první kapitoly této práce, hovořím o tom, že dobro je dobrem pokud je svobodně přijímané. Naproti tomu, jak jednáme s lidmi, jejichž svoboda ještě

³³ AKVINSKÝ, Tomáš. Theologické summy svatého Tomáše Akvinského. 2. část., Otázka I.-CV. Olomouc: Edice Krystal, 1938. Spisy sv. Tomáše Akvinského. Theologická summa.15. II-II q. 30 a. 2 ad 2

nedosáhla zralosti, nebo, vlivem okolností - zralosti ani dosáhnout nemůže, případně momentálně není dotyčný schopen se svobodně rozhodnout?

Možnost, kdy svoboda ještě nedosáhla zralosti najdeme, třeba u dětí. Co když se dítě rozhodne, že chce přespat v noci samo venku v lese? Řekněme, že dítěti je například sedm let.

Člověk, který trpí některou z forem mentálního onemocnění si také nemusí (a zpravidla tomu tak do určité míry je vždy) plně uvědomovat výsledky svého jednání. Zde však více než jinde potřebujeme empatii, aby nás vedla. Pokud totiž někdo přistupuje k mentálně postiženému s tím, že na základě snížené mentální úrovně takový člověk neví, co mu říkáme a neuvědomuje si své emoce – „prosím tě, ten to ani nevnímá“ – doufám, že budu-li to potřebovat, nebude o mne takový člověk nikdy pečovat. „Základním předpokladem vzniku pozitivního vztahu mezi lidmi je jejich vzájemný respekt.“³⁴

Poslední možnost, kterou zmiňuji, je dočasná neschopnost se svobodně rozhodnout. Jak se bude svobodně rozhodovat člověk, který je právě pod vlivem drog. Jak svobodně bude uvažování člověka, který se odhodlává seskočit z mostu? Dokáže za sebe rozhodnout člověk, který zrovna aktuálně prožívá velkou krizi? Známe pojem tunelové vidění?

Tunelové vidění je vhodným příkladem toho, jak to vypadá, když nejsme schopni se svobodně rozhodnout. Onen tunel omezuje naše vnímání dostupných možností na tu jedinou, která je na konci tunelu. To, co se však nachází v prostoru okolo tunelu a co by nám za „normálních“ okolností bylo dostupné, je skryto.

Poslední otázkou je zájem většiny nad zájmem jednotlivce. Může snad platit, že jednatel má právo dostat přednost před většinou? A může snad platit, že se jednatel musí vždy pro většinu obětovat? Così mě vede říci, že více zmařených životů by bylo větší tragédií než jeden. Ale nedovedu si představit, že bych to měl kdy rozhodnout. Být součástí té většiny, nevím, zda bych byl schopen takové dobro přijmout a být oním jednotlivcem, nevím, zda bych měl dost síly se obětovat – na obětování se se více zaměříme ve 4. kapitole. Zde snad ani nemůže být jednoznačná odpověď. Z našeho pohledu může být obětování většiny jednotlivci stejně obhájitelné jako obětování jednotlivce pro většinu. Co když ušetříme jednoho spravedlivého a dobrého člověka a obětujeme onu většinu těch, kteří jednají zle? Co když obětujeme jednoho zločince, abychom zachránili deset spravedlivých? A víme, že ona většina jsou skutečně zločinci nebo skutečně spravedliví? Není toto opět jen pokus zahrát si trošku na nejvyšší bytost?

Nestačí snad, aby člověk vždy jednal nebo nejednal podle toho, jak mu velí láska a jak se cítí, přičemž se zároveň zamýšlí nad tím, jak to cítí ten druhý člověk? Jak by vypadal svět, kdybychom se touto myšlenkou řídili všichni. Kdybychom hleděli k sobě, ale představovali si přitom, jak by nám bylo na místě toho druhého? Jak by vypadal svět, kdybychom v sobě, pokud můžeme, hledali a rozvíjeli empatii a přitom poslouchali své svědomí a chtěli mu skutečně rozumět?

---

³⁴ ZGOLA Jitka M. Úspěšná péče o člověka s demencí, Grada, 2003, str. 11

4. Kapitola – Konání dobrého jako oběť sebe sama

4.1. Můžeme považovat konání dobra za obětování se?

Oběť. S čím máme spojený tento výraz? Jsou to velké příběhy mučedníků? Jsou to lidé, kteří umírají při nějakých přírodních katastrofách nebo automobilových nehodách? Jsou to rodiče, kteří nespí, zatímco hlídají své nemocné dítě? Jsou to například plody země položené na oltář božstev?

Na tomto místě se zaměříme na význam slova „oběť“ v kontextu s konáním dobra. Oběť obecně představuje odevzdání něčeho, ale v každém kontextu je toto odevzdání jiné. Když se nyní zamyslíme? Je něco, co ve svém životě obětujeme? Jak k této oběti přistupujeme? Proč to děláme? Kvůli čemu, pro koho? Jak se v tom cítíme?

Je jasné, že ze své pozice budu tvrdit a vlastně opakovat to, co jsem napsal již dříve. Má-li oběť sloužit dobru, věřím, že ji lze darovat pouze z lásky ve svobodě a pravdivě a musí dojít k jejímu svobodnému přijetí. Proč ale, když je to tak jasné, jak naznačuji, věnuji tomu samostatnou kapitolu?

Na toto mohu odpovědět přesně. Protože toto je jeden ze základních aspektů, když konáme dobro. Uvedu jednoduchý příklad. Kamarád je nemocný a já mu dojdu pro léky, které mi později proplatí. Co jsem do tohoto dobra investoval? Čas a energii. Odevzdal jsem dobrovolně něco, co bylo mé. Když nyní řeknu, že jsem to obětoval. Jak to vyznívá? Kdybych ta slova řekl svému kamarádovi a my si představíme sebe na jeho místě, jak bychom reagovali? Chceme, aby se za nás někdo „obětoval“?

Nedomnívám se, že když chceme pro někoho něco udělat, prospívá věci, když to „vyhrotíme“. Podle mne se potom ztrácí v tomto konání právě lehkost, která zdobí přirozenost. Navíc já tuto zkušenost nemám, ale zajímalo by mě, co prožil někdo, kdo druhému po tom, co pro něj něco udělal, řekl: „obětoval jsem se Ti“. Zajímalo by mě také výraz na tváři toho dotyčného člověka, kterému byla slova určena.

Důvod, proč na tomto místě nazývám konání dobra obětí, není, abychom si společně poblahopřáli k velikému dílu, ale abychom se nad svým konáním mohli zamyslet hlouběji. To, co odevzdáváme, může být malé nebo velké, patrně každý z nás má svůj žebříček, podle kterého může mít rozděleny jednotlivé oběti podle velikosti (nákup je větší oběť než zalévání květin, například).

Naše dobro totiž může stokrát vycházet z toho, že jsme lidé a je nám to tedy přirozené, ale stejně směrem k druhému, jednáme-li skutečně pro něj, pokaždé upozadujeme sebe, podle slov: „*Tedy řekl Ježíš svým učedníkům: „Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne.“*“³⁵ Na tomto místě podotýkám, že výkladů a významu tohoto verše jistě najdeme mnoho. V této kapitole se ale věnujeme oběti a tomu kde hledat vzor než v Beránkovi božím, který vydal svůj život pro naši spásu? Tato slova nemusejí být každému z nás srozumitelná, protože nevěřím-li, že Ježíš je Kristus, pak mi samozřejmě nic neříká jeho oběť. Pro každého, kdo v Krista nevěří, však jistě dokáže najít člověka, který byl také „poslušen až k smrti“ a obětoval se pro druhé. Tam bych tedy hledal srovnání, kdybych nepoznal Krista.

Toto „povýšení“ konání dobrého na oběť zde zmiňuji především proto, abychom si mi sami uvědomovali hodnotu jednotlivých skutků. Nemusíme se jimi chlubit. Bůh je zná, my je žijeme, lidé kteří nás opravdu milují je nepočítají a ti, kteří nás nemají rádi nebo nás nemilují je neocení. Zde myslím potřebujeme rovnováhu – mé konání dobra není veteš, mé konání dobra však nepotřebuje mramorový podstavec. Takové myšlení nás má vlastně i chránit proti nevděku, nedocenění nebo dokonce posměchu. A právě zde se ukazuje ona oběť. Nejenže věnujeme svůj čas energii apod., to je vlastně naše rozhodnutí, zároveň se však také vystavujeme riziku toho, že za své konání nedostaneme „poděkování“, ale nevděk.

---

³⁵ Mt 16,24

Na závěr této podkapitoly mám pouze jedinou otázku: „Pokusíme-li se nyní na naše konání dobře podívat z tohoto hlediska, mění to pro nás něco?“

4.2. O úplném sebeobětování

Druhá část této kapitoly si klade za cíl zamyslet se nad úplným sebeobětováním. Toto úplné sebeobětování se liší od předchozí tím, že zde mám na mysli:

1. „Nejvyšší oběť“ – vydání svého života za někoho jiného
2. Život jako ustavičnou oběť za druhé

Ohledně sebeobětování považuji za nutné zmínit oběť Kristovu. Beránek boží, který se stal člověkem a byl poslušný až k smrti, je ten, který přes trápení i strach prohlašuje. „*Otče, chceš-li, odejmi ode mne tento kalich, ale ne má, nýbrž tvá vůle se staň.*“³⁶ Pokud bych měl zvážit všechny aspekty Kristovi oběti, dám sám sobě úkol postihnout nevystihnutelné a pochopit rozumem tam, kde potřebuji k pochopení i lásku a víru. Mohl bych popsat stohy papírů a stále nacházet nové a nové, na tomto místě uvádím oběť Kristovu pouze z toho důvodu, že v Kristu máme vzor oběti. Je to oběť, která nepohrdá sebou, která se neodhazuje pro nic za nic. Je to oběť, která říká ze své vůle, ne má, ale Tvá vůle se staň. To je aspekt, který na který jsem se chtěl zaměřit. Dobrovolné obětování se a skutečná oběť, která si je vědoma své hodnoty. V pravý čas se však vzdá vlastní vůle a s láskou a svobodně prohlašuje: „*Otče Tvá vůle se staň.*“³⁷

Rozumím, že příklad Kristův nemusí být opět blízký všem. Tato blízkost si opět vyžaduje víru, ale zkusme si vzpomenout, jestli si vybavíme jméno člověka, který svůj život obětoval. Možná jsme to viděli ve filmu, který byl podle skutečných událostí.

Jak na nás působí taková oběť? Měli bychom se zabývat otázkou, zda dokážeme totéž? A když ne, co to o nás vypovídá? Jaký to má smysl obětovat svůj život? Kde je v tom láska k sobě? Na co nám je sebeobětování, když už možná ani neuvidíme výsledky? A co když naše oběť bude marná? Není lepší žít a prospívat dlouho než pouze jednou? Není sebeobětování obyčejnou snahou člověka, který si sám sebe neváží, trochu se vylepšit? Není to všechno vlastní sobectví? Není to pýcha stavět svůj život do popředí, že jsme to my, kdo se musí obětovat, protože jinak to nemá smysl? A dokážeme se vůbec rozhodnout nebo dojít k uspokojivé odpovědi, dokud nebudeme takové situaci vystaveni?

Sám nevím, jestli bych dokázal nabídnout svůj život za někoho jiného. Ani si nejsem jistý, jestli by to bylo zcela správné. A to mě přivádí k úvaze, že taková oběť nutně musí více či méně být jistým druhem povolání, možná zvláštní milostí. Ať se domníváme, že je to Bůh nebo osud, kdo nás k takové oběti vyvolí. Protože skutečně jaký význam má oběť našeho života pro náš život, pokud nemáme naději věčného života nebo pokud nedoufáme, že budeme například své blízké, pro které jsme

se obětovali, pozorovat z obláčku? Pokud nic takového už není, náš život končí, mi nikdy nebudeme vědět, zda naše oběť pomohla a zda měla vyšší význam, než pouze v tomto jedinečném pozemském životě, který má jeden počátek a jeden konec. Otázka volby, zda nabídnout svůj život za život jiného, je svým způsobem nejspíš méně reálná, než jiné otázky položené dříve. Přesto však si ji můžeme položit a zamyslet se celkově nad tím, jak moc si vážíme vlastního života.

Na konci této kapitoly považuji za důležité zamyslet se ještě nad příklady životů, kdy vlastní život není jednou obětí, ale kdy se ustavičné obětování se stává vlastním životem. Na tomto místě by nejvíce stálo za úvahu zeptat se dotyčného, proč žije tak, že své potřeby uspokojuje pouze na minimální úrovni a jinak podřizuje své jednání pro zájmy svých blízkých a bližních. Platí snad ten předpoklad, že takto jedná člověk, který nemá jiný smysl ve svém životě? Co když se považuje za tak podřadného, že obětování se pro druhé je jediné, co na sobě považuje za hodnotné? Díváme se tedy na „člověka-trosku?“ Nebo jsme právě potkali někoho kdo je naprosto prostoupen milostí a přijal tento

³⁶ Lk 22,42

³⁷ Srov. tamtéž

zvláštní a těžko pochopitelný dar? Toužíme mi po takovém daru? Nebo jinak, chceme takový dar přijmou?

5. Kapitola – Odměna za konání dobra

5.1. Co je mi odměnou za dobro? Je to dobro samotné?

„Co je mi odměnou za dobro?“ Objevuje se tato otázka na počátku našeho konání dobra? Objevuje se uprostřed, anebo až na konci? Je nějakým způsobem přítomna průběžně? Pokládáme si vůbec takovou otázku? A je to „správné“ hledět na to, jakou dostanu odměnu? Patří to vůbec ke konání dobra hledět na to, zda mě čeká odměna a jaká?

Když se nad otázkami zamyslím od konce, považoval bych se za pokrytce, kdybych tvrdil, že hledět na odměnu je „špatné“. Už jsem se zmínil, že začneme-li žít jenom pro druhé, ptá se naše duše „Máš mě rád?“ Je rozdíl mezi konáním věcí přímo pro odměnu a konáním věcí s tím, že odměnu chceme, ale jsme ochotni se ji vzdát, nebo se spokojit s menší? Jedno mi připomíná spíše zaměstnání a druhé milosrdenství.

Nyní bych se rád pozastavil nad myšlenkou, že samotné dobro – to, že jsme schopni jej konat, je odměnou. Je to tajemné působení Boha v našem srdci? Případně jiné vyšší síly, která je blízká našemu srdci? Je samotná možnost být schopen konat dobro, odměnou? Měli bychom snad „ještě“ děkovat za to, že smíme sloužit i druhým?

Možná už jsme někde slyšeli, že si Bůh člověka volí, aby skrze něj působil. Z tohoto hlediska by se rozhodně jednalo o milost. O čest, že se smím podílet na plánu Panovníka Hospodina – řečeno slovy Starého zákona: „A dám vám nové srdce a do nitra vám vložím nového ducha. Odstraním z vašeho těla srdce kamenné a dám vám srdce z masa. Vložím vám do nitra svého ducha; učiním, že se budete řídit mými nařízeními, zachovávat moje řády a jednat podle nich.“³⁸ Když však budeme hovořit o milosti a cti, zní to spíše jako povinnost, kterou Bůh jednoduše pokládá na naše ramena. Tím však odvádíme naši pozornost od aspektu, který je stejně důležitý jako milost a čest. Bůh má k člověku vztah, toto podílení se na milosti, Boží je výzva směrem k nám, je to pozvání, je to vyvolení. Bůh si nás volí a čeká na naši odpověď. První krok činí Bůh k nám, je potom na nás, jak se rozhodneme.

Samotné dobro je podle mne z tohoto hlediska spíše milostí než odměnou. Lze říci, že na jistou odměnu mám nárok, ale lze si nárokovat milost? Lze si nárokovat lásku? Ať už nám své pozvání, svou milost dává Bůh nebo ona síla, které přikládáme místo v našem srdci, které jsme vyhradili božstvům – i kdyby to měl být člověk sám.

V předchozím odstavci jsem položil otázku, kterou považuji za velice zásadní. Lze si nárokovat lásku? Je láska odměnou za dobro? Mám tím, že pro druhého konám něco dobrého, nárok/právo na jeho lásku? Očekávám, že mě druhý bude milovat, protože, mu pomáhám? A vnímáme rozdíl mezi láskou jako přátelství a láskou mileneckou? Mám na jednu nebo na druhou nárok?

Řekl bych, že po lásce toužíme více či méně každý z nás. Ať už po přátelské nebo milenecké. Řekl bych, že ten kdo žije tak, aby neškodil svým bližním a ideálně také co nejvíce nesobecky pomáhal svým bližním, touží po lásce snad ještě víc. Na rozdíl od Lásky, my nejsme pramenem, ale spíše nádrží, tudíž odčerpáváme-li ze své lásky, z čeho se doplní? Z čeho ji doplňujeme? Není snad přirozené, že člověk, který miluje nebo stojí o přátelství, chová jistou naději, že dobro, které koná z lásky, by mohlo u druhého probudit obdobné city? O přátelské lásce bych si troufl tvrdit, že by to mohlo fungovat, tedy pokud se z ní nestane vazalství, i tak je to ale úvaha, která hrozí zklamáním. Lásku si nelze zasloužit. Víme, že pokud milujeme, je zbytečné nám to říkat, ale to neznamená, že by to neplatilo. Láska není na povel. Vztah můžeme „vymyslet“, ale nedá myšlením prožít. Pomáhat, abych

---

³⁸ Ez 36,26-27

si získal lásku někoho jiného (ať už přátelskou nebo mileneckou) je, domnívám se, nesmírně nebezpečné, a to pro obě strany. Jistě, že mezi pomáhajícím a tím, komu je pomáháno, vzniká vztah – minimálně určitá míra závislosti nebo určitá interakce, ale je závislost nebo interakce láska? Věřím, že bychom rádi věřili, že si lásku lze vysloužit dobrem, ale tím, by se z ní stala odměna, která předpokládá pouze služební léta a věnovanou energii a mohla by rovnou být na příděl. Nebo ne? Kolik dobrých skutků a jak velkých by bylo potřeba vykonat, aby měl druhý povinnost se do nás zamilovat?

Snadno se radí, že dříve než budeme pomáhat někomu, do koho jsme se zamilovali a on naše city neopětuje, že si máme uvědomit, že toto jednání nevede automaticky k probuzení citů, po kterých toužíme. Může to však velice pohnout s námi, pokud to „nezabere“. Myslím, že tímto dobrem si můžeme získat náklonost, ale lásku nelze vnutit. Může takový vztah v lásku přerůst? Nemůže? Já nemám zkušenost, že by to zafungovalo. Je však jasné, že i tak přece můžeme pomáhat, tomu koho milujeme, když dobro vychází z lásky, nebylo by přirozené abychom nechtěli a nekonali tak. Myslím ale, že uvědomit si, že láska skutečně není za odměnu, ani na příděl, nesouvisí pouze s otázkou, jak dobře pomáhat (a nezranit sebe ani druhého), ale ukrývá v sobě jistou celkovou životní moudrost a zkušenost. Ale i přes zkušenost a moudrost - Může nám někdo zakázat věřit? Může nám někdo zakázat doufat? A může nám někdo zakázat milovat? A opravdu tomu, koho, jak tvrdím, tolik miluji, pomáhám, abych byl milován? Jsem ochoten upřímně se smířit s tím, že daný člověk cítí jinak a přesto mu pomáhat, aniž bych něco získal? A jak se bude cítit ten, komu pomáháme, až zjistí, co nás vlastně vedlo? Co když se takto někomu zavážeme a v dobré víře ho k sobě přivážeme a pak zjistíme, že on o nás stojí jinak, než jsme doufali? Zbavíme se toho člověka? Nebo se to nějak pokusíme překonat? Jak?

Poslední zamyšlení se týká přijímání odměny vůbec a možností, že odměna nepřijde. Je snad špatné přijímat odměnu za dobré věci? Musí být služby charity opravdu vždy zdarma? A není snad odměna příležitostí, kterou má ten, komu jsme prokázali dobro, jak se nám odvděčit? Když pro nás někdo něco udělá, je pro nás přirozené, že mu to chceme vrátit?

Jsou jistě odměny, které přijímat nechceme, ať už se nám nehodí nebo nám mohou být paradoxně i nepříjemné. Už vám někdy někdo, ve vši vážnosti, nabídl za vaši službu svou lásku nebo sexuální služby? Budeme-li však zásadně odmítat jakoukoliv odměnu, neubíráme tím člověku něco, co by mu mohlo pomoci možná stejně dobře jako naše dobro samotné? Co když pro nás někdo udělá něco, s čím jsme opravdu byli původně velmi zatíženi a on si nenechá říct ani prosté díky? Jak by nám v takové situaci bylo?

A když je to naopak a odměna nepřichází? Věřím, že to už se nám někdy stalo. Jaký máme pocit? Je to pro nás spíše motivace zůstat a vytrvat na cestě dobra, nebo máme chuť všeho nechat a zařekneme se, že „s charitou je konec“? Někdy je to opravdu jen otázka, než přejde prvotní zklamání a vztek (ano i dobří lidé mají emoce, i dobří lidé mají vztek). Pak si zpravidla pokládáme tuto otázku znovu opravdu končíme s „charitou“?

Sám za sebe to vnímám tak, že riziko, že se nám nedostane ani prostého poděkování a sklídíme nevděk místo vděku za své dobro, patří do skupiny rizik, kterým se vystavujeme, když dobro konáme. To ale z mé strany neznamená, že jsem spokojen s nevděkem nebo že je to v pořádku. Kdo se ale trápí tím nevděkem víc, já nebo „nevděčník“?

5.2. Odměny dočasné a odměna věčná

Když naváží na předchozí odstavec. Opravdu záleží na tom, jak má každý „své pomáhání“ nastaveno. Je možné, že se najde člověk, který nebude mít pochopení pro to, proč se odměnou vůbec zabývám. Ono totiž záleží na tom, co pro nás odměnou je, jakého je charakteru a jakého má trvání. Co je pro mě odměnou za vykonané dobro? Jak vlastně poznám, že jsem odměněn? A co dál?

Osobně věřím, že to, co dává velký pocit zadostiučinění našemu životu a udržuje nás v našem fungování, je pověstný smysl života. Zakladatel logoterapie Victor E. Frankl „měl možnost“ tuto svou teorii ukovat v té nejvíce skutečné praxi. V prostředí koncentračního tábora, kde utrpení a krutost narostly do nepředstavitelných rozměrů, se zabýval stěžejním tématem lidského života. Toto

přetrvávající hledání smyslu pak zpracoval ve své knize „A přesto říci životu ano“. Osobně se domnívám, že je odměnou za opravdovost a přirozenost ve svém životě, že člověk dokáže upřímně říct, že jeho život má smysl. Vidět smysl ve vlastním konání, ať je jakékoliv představuje odměnu. Je to doba kdy si užíváme absenci těch pocitů, kdy si připadáme, že jsme jako plevy hnané větrem, odněkud nikam.³⁹

Každou odměnu po určitém čase „spotřebujeme“, jednotlivé pocity, ať už příjemné nebo nepříjemné, nemůžeme udržet se stále stejnou intenzitou. Alespoň ne přirozeně. Proto dříve či později každou odměnu „spotřebujeme“. Poděkuje-li mi někdo nebo jsem pochválen, za něco co jsem vykonal, přivede mi to příjemný pocit. Jeho intenzita však s postupem času klesá, až ten pocit vlastně necítím a podobné potěšení ve mně pak může vyvolat vzpomínka, ale pocit sám jsem prožil a ten je tedy spotřebován.

Tyto dočasné odměny zajisté mají svůj význam, ale pouze v určité chvíli a vzpomínky na ně fungují jen, dokud žije naše paměť. Patrně je jasné, že se nyní blížím k úvaze o věčné odměně. V první kapitole jsme se zabývaly pravdou a já označil za Pravdu tu jednu existující od počátku až na věky.

Opět to souvisí se slovy Kazatele⁴⁰ o marnosti našeho počínání. Tato marnost nás nemá vést k letargii a demotivovat nás. Spíše se domnívám, že je to pro nás uvědomění, abychom se zaměřili na věci trvalejší. Toto nelze vysvětlit člověku, který je přesvědčen, že jediný život, jediné bytí je spojeno s touto zemí. Transcendence ono přesahující, co se nevejde do našeho malého světa, její poznávání nám, umožňuje překračovat svůj stín a vnímat naše působení zde, ne jako zbytečné, ale jako „ne tak vážné“. Takové poznání by mělo být osvobozující. Svoboda však není rezignace. Tento odstavec mohu stěží zakončit lépe, než opět slovy z knihy Kazatel: „*Jaký užitek má člověk ze všeho svého pachtění, z toho, jak se pod sluncem pachtí?*“⁴¹

Na příkladu odměn se pomíjivost krásně ukazuje. Máme-li radost, jak dlouho nám vydrží? Dostaneme-li odměnu, jak dlouho potrvá, než ji spotřebujeme? Rozdíl mezi dočasnými odměnami a odměnou věčnou nám je na první pohled patrný, ať už jsme věřící či nikoliv. Přeci vlastním rozumem chápe člověk, že pociťování blaha věčně je lepší, než cítit blaho dočasně. Přesto považovat věčný život za dostupný prostým konáním dobra, by byla obdobná potměšilost, které se dopouštíme, když se necháváme unést myšlenkou, že nám dobro pomůže k lásce. (Viz předchozí podkapitola).

O této věčné blaženosti u Boha rozhoduje pouze Bůh a ačkoliv dobré jednání jistě přispívá k Božímu slitování se, pak stále si nejde věčnou odměnu zasloužit bez jeho milosti. Tato odměna je až příliš štědrá. Proč bych měl za něco, co konám, pouze dočasně, mít nárok na věčnou odměnu? Proč bych měl mít nárok na věčnou nevypověditelnou odměnu od štědrého a spravedlivého (v tomto případě myšleno toho jenž dodržuje smlouvu) Pána za dočasnou a ještě ne bezchybnou službu?

Nezbývá než se ptát, jak vlastně chceme žít? I pokud nevěříme ve věčnou odměnu, jak chceme žít? A Proč? Trvání našeho života je omezené. Má tedy smysl něco dělat? Nestačí si lehnout a čekat na smrt? „Kdo nic nedělá nic nezkaží“, říká se. Ať udělám cokoli na světě, stejně se mi nepodaří donekonečna svůj život zde prodlužovat. A má cenu něco začínat, když to stejně možná nestihnu dokončit? Mám se spoléhat na budoucí generace, že budou v díle pokračovat? Naproti tomu, jak chci strávit svůj čas zde?

I Ti jejichž myšlenky citujeme z knih a, kteří k nám hovoří archaickým jazykem žili své životy stejně jako my. Možná jiným způsobem a v jiné prostředí, v jiné době, ale ten život je stále stejný. Pokud by to oni vzdali, patrně by nám po nich žádný odkaz nezůstal. To, že dne vidíme dál, že způsobeno i tím, komu stojíme na ramenou, kdo si nás jako starší sourozence posadil na krk. Co na tom, že mnohdy vidíme jen to že ona cesta nikam nevede. Alespoň máme možnost vydat se jiným směrem. Pokud tedy nevěříme na věčný život a nevěříme v Boha, kde je nám skýtána naděje a nabízen smysl. Můžeme se zamyslet nad tím, že jsme nejen jednotlivci žijící lidský život, ale zároveň součást lidstva. Jdeme po své vlastní cestě, ale zároveň nemůže uhnout z cesty člověka jako takového. Co všechno už jen dědíme po svých předcích, A kdyby všechno až dosud bylo špatně smysl generací byl

³⁹ srov. Žl 1,4

⁴⁰ srov. Kaz 1,2

⁴¹ Kaz. 1,3

alespoň v tom, že pro nás tuto cestu vyšlapaly. A přestože je zkušenost nepřenosná, alespoň inspirovat nebo minimálně poučit nás může.

6. Kapitola – Proč a jak vytrvat v konání dobrého?

6.1. Shrnutí – mé „proč“ konat dobro

Toto je poslední kapitola mé práce. Rád bych totiž tuto kapitolu pojal zároveň jako shrnutí předchozího napsaného před závěrem mé práce. Samotný závěr by totiž byl příliš dlouhý a navíc ptám-li se, proč vytrvat, považuji za užitečné ohlédnout se a připomenout si vše, k čemu jsem dospěl. Nejprve jsem se zabýval tím, co je vlastně dobro a co je zlo (1. a 2. kapitola). Toto uvědomění je zcela zásadní, neboť jak bych se mohl rozhodnout, kdybych nevěděl, pro co se rozhoduji? Následně jsem musel zvažovat ono proč se věnovat jednomu či druhému a jaké prostředky mi pomohou dosahovat uskutečnění své volby. Přišlo i uvědomění, že při sebelepších plánech já sám o své moci nemohu vším a každým pohnout, aby se podle mých plánů stalo.

Dále jsem se ve třetí kapitole zabýval tím, jak poznám, že konám dobro a jak se vyrovnat s vědomím, že se mé dílo nemusí podařit. Často jsem přemýšlel o tom, co očekávám a učil se chápat, že nikdo není povinen moji pomoc přijmout a znovu přišla stejná otázka – proč a pro koho? Víím, že se na tomto místě opakuji, ale lze to snad udělat jinak? Jak mohu hodnotit své konání, když je nezkoumám? Nevěřím, že se tak vytrácí přirozenost, která nejvíce prospívá dobru, copak poznávání sebe (jako trvajícím celoživotním procesem), toho, jaký jsem, odporuje přirozenosti? A jak chci pomáhat druhému, když neznám sebe a sám nevím, proč mu pomáhám?

Zabývali jsme se i otázkou obětování se. Přemýšlel jsem nad tím, že konání dobrého je obětí – ať už vlastního času, energie, majetku nebo v některých výjimečných případech i svého života. Dospěl jsem k tomu, že taková obětí není naším ospravedlněním případného vyvýšení se nad ostatní, ale měla by nám ukázat, že naše konání má hodnotu a také nám má pomoci chránit se proti nevděku, který se objevuje. Zároveň ale samotná obětí nestačí ke spáse druhého, pakliže ji ten druhý nepřijímá ze své vůle. V tom jsme sledovali příklad Ježíše Krista.

V páté kapitole jsem se zabýval odměnou. Zda o ní vůbec uvažovat. A pokud uvažuji, zda je to „správné“. Mluvil jsem o tom, že odměna nám přísluší, třebaže pro nás není hlavním důvodem, potažmo o ní uvažuje až později. Mluvil jsem o tom, že odměna je také možnost toho, pro koho jsme dobro vykonali, jak se nám odvděčit, a tudíž tu vzniká krásný prostor, ve kterém ten, kdo potřeboval pomoc, posiluje opět své sebevědomí, že se umí odvděčit. Mluvili jsme o tom, že se odměna dostavit nemusí, a že nevděk je tudíž rizikem našeho konání. Zabývali jsme se i věčnou odměnou a tím, že odměna zejména v tomto případě převyšuje zásluhu.

Vím, že až dosud jsem neodpověděl na otázku, proč já konám dobro. Myslím, že nyní je správná chvíle, abych sám na tuto otázku odpověděl. Neudělal jsem to dříve, protože jsem chtěl, aby každý, kdo mou práci čte, o tom mohl uvažovat až do této chvíle, neovlivněn mým názorem. Já totiž nejsem učitel a nestojím o to, aby někdo bezvýhradně následoval mé cesty. Vím, že mám zkušenosti, o které se mohu rozdělit, a víím, proč jedním tak, jak jedním.

Už jsem se zmínil, že konat dobro bylo pro mě dříve spíše prostředkem, jak dát hodnotu svému životu. Lékem proti pochybnostem o sobě samotném. Vedla mě touha pomáhat, to ano, ale konal jsem dobro spíše, abych našel lásku k sobě. V momentě, kdy jsem nedokázal pomoci, vnímal jsem to jako své selhání. Vnímal jsem to jako nepochopitelné. Bylo to od jednoho extrému k druhému. Zvláštní paradox člověka, který potřebuje své potřebné, aby je zachránil, protože to on může, a zároveň člověka, který sám potřebuje pomoci.

Neodvrhnuji nic z toho, co jsem udělal. Teď možná hodnotím minulost příliš přísně, protože vnímám jinak. Uznávám ale, že dobro bylo prostředkem, jak si dokázat, že za něco stojím. Byly to okovy, které kdybych neseťřásl, už dávno bych se jen plazil po zemi. To jednání mělo smysl, vybavuji si jména i tváře lidí, kterým jsem pomohl, vybavuji si šťastné konce, po kterých ale zůstávalo uvnitř mé duše trochu smutku. Věřím, že to bylo tím, že jsem doufal, že šťastný konec toho druhého pomůže mně. Ono to tak ale nefungovalo. Jak jsem potom měl mít radost z toho, že konám dobro, když to pokaždé znamenalo uvědomění toho, co já vyřešeno nemám. Když mi dnes někdo řekne: „jsi vážně dobrý“, přijímám to jako hezké uznání, těší mě to, dává to další rozměr, ale už to není to, na co se upínám. Význam slov, že máme konat dobro ve skrytu, už mi je teď mnohem jasnější. Já nechci jméno na plaketě, nechci slávu, chci dělat věci tak, abych z nich sám měl radost. Chci dělat věci tak, aby to bylo dílo mých rukou a podle mé představy. Pokud to ocení i někdo další veřejně nebo soukromě, je to příjemné, ale naprosto mi stačí, že jsem v tom, co jsem udělal, našel smysl. To je základem pro mě. Co se týká konání dobra. Učím se přijímat odměnu a učím se smířovat se s tím, že přicházet nemusí. Základní přístup, který mám, je, že dobro jako takové má smysl. Ne, že bych neustále nebyl v pokušení přemýšlet o vlastní slávě, ale už si to nevyčítám. Víím, že to patří ke konání dobra, a je na mě, abych si zvážil, proč to dělám, jestli jsem schopen opravdu tam v té „situaci“ být pro druhého, nebo je to jeden z těch potřebných, které potřebuji pro sebe.

Proč tedy konám dobro – uvědomuji si, že tato formulace může znít sebestředně, ale tuto otázku pokládá každý sám sobě a sám je zodpovědný za její odpověď. Nemůže podle mě znít ani jinak. Pro mě samotného to má smysl. Často si všímáme, že na světě je kolem nás dost utrpení, často slyšíme, co všechno je špatně. Já nemám tendence zakládat nové náboženské nebo jiné hnutí, ale pokud chci něco změnit, dělám, co je v mých vlastních silách. V tom to má pro mě smysl. Nechci nikoho cíleně vychovávat, ale když se mě někdo zeptá proč, tak odpovídám: protože to má smysl. Je mi líto, když se někomu stane neštěstí, a pokud mu mohu pomoci, přijde mi naprosto normální to zkusit. Ne za každou cenu, a ne pro sebe. Když chceme onen tisíckrát zmiňovaný lepší svět, tak kde jinde začít než u sebe? Dobro má spoustu podob. Někteří z mých kolegů by rádi odjeli a pomáhali v rozvojových zemích. Já třeba víím, že toto není cesta pro mě. Já jsem raději zde a působím ve svém okolí. To je na tom, podle mě, to skvělé. Konat podle sebe, tak, jak mně se líbí a při zachování svobody druhého. Mám své plány a své sny. Konání dobra není tak jediná náplň mého života, ale přijímám to jako jeho součást. Věřím, že je to způsob, jak si můžeme život na tomto světě navzájem zpříjemnit. A protože mi dělá radost a těší mě příjemné, má smysl pro to něco udělat.

6.2. Jak vytrvat v konání dobra

Už vícekrát mě napadlo, zmínit se v rámci mé práce o jedné z otázek, která se často objevuje. A ta zní, proč se lidem, kteří konají dobro, mnohdy nedaří. Proč je postihují nemoci nebo mají v životě smůlu. Neříkáme si snad někdy, že čím hodnější člověk, tím větší katastrofy ho postihují? Ponechme stranou, zda to je či není statisticky prokazatelné. Tuto otázku vytahuji až nyní, přestože by se hodila i do kapitoly o odměnách. Nemyslím si, že tento paradox by se dal jednoduše vysvětlit a ani nejsem přesvědčen, že je to otázka, zda člověk koná či nekoná dobro. Nemoci a různá neštěstí nebo „náhody“ (kladné i záporné) se jednoduše dotýkají a postihují člověka. Dobré věci postihují dobré i zlé, špatné věci postihují dobré i zlé. Bůh sesílá déšť na dobré i zlé.⁴² Z tohoto hlediska se nedomníám, že by nám na cestě konání dobra pomohlo vytrvat uvažování nad touto otázkou. A řekl bych, že toto je fakt, který neschvaluje ani neodporuje konání dobra. Že je to v lidském životě přirozené.

Předpokládám nyní, že jsme se tedy rozhodli vykonávat spíše dobro než zlo (ať už jako profesionál v pomáhajících profesích nebo jako dobrovolníci, případně je to součást našeho přístupu k životu). Jak vytrvat? Kde hledat neustále odpověď „ano“ na otázku „Proč?“

---

⁴² Srov. Mt. 5,44-45

Nejprve bych se ptal, co nás „nabíjí“, co nám dělá dobře? Kde hledáme útěchu? Co je nám posilou? Případně samozřejmě kdo? Jak si čistíme hlavu? Co pro sebe můžeme udělat?

Všechny tyto otázky nás totiž povedou v našem hledání, jak se o sebe postarat. Jak o sebe pečovat, jaká je naše duševní hygiena. Duše totiž stejně jako tělo potřebuje péči a „sprchu“. Když pracujeme a potíme se, koupelí se zbavujeme špíny, to není žádná obrovská zkušenost, jen průměr. Stejně tak je třeba najít prostředek a místo, kde se očistí naše duše. Jako je příjemné odejít z koupelny a vonět mýdlem, je také třeba, aby naše duše měla stejný pocit.

Mluvil jsem o tom, že člověk je spíše nádrží plnící se láskou (a dalšími emocemi) než pramenem lásky. Z toho vyplývá, že je potřeba tento zdroj doplňovat. Nezbytná je v tomto opora druhých. Onu lásku, kterou jsem vzal jako hlavní, můžeme však zaměňovat za další věci, které člověk potřebuje,

jako jsou – úcta, pochopení, sdílení, to, že nám někdo naslouchá. Od čeho jiného jsou supervize? Od čeho jiného existují společenství lidí, kteří se zabývají stejnými činnostmi. Nejde přeci jen o sdílení zkušeností a učení se od starších kolegů, ale také o možnost vidět, kdo další koná to, co já. Kde jsou další lidé, kteří jednají stejně. Už jsem se zmínil, že nežijeme pro sebe, nyní máme možnost si to ověřit v praxi. Jsou i další lidé, kteří patrně mívají obdobné pocity jako já. Kterí vykonávají velice podobnou, někdy skoro stejnou činnost, toto souzení (pokud mi není nepříjemné – ať už, že mám tendenci se se všemi neustále srovnávat a soutěžit, nebo jsem samotářský) je jedním ze zdrojů, ze kterých můžeme čerpat.

Další možností, která mě napadá, je kontemplace – kterou lze nejlépe vystihnout jako uvažování o vlastním vnitřním duševním životě. Profesor Pospíšil popisuje kontemplaci takto: *„Zřejmě nikdo nebude pochybovat o tom, že postihnout ono niterné na vnějším jednání si vyžaduje hluboký, pozorný a zkoumavý pohled především do vlastního nitra. Tento pohled pod povrch a hlubinné vědomí můžeme nazvat kontemplací.“* Kontemplaci zmiňuji právě proto, že snaha o postřehnutí toho niterného je vlastně zároveň hlavním rysem mé práce. Kontemplace vyžaduje být k sobě velmi upřímný, a chce to mít k sobě dostatek úcty a lásky k tomu, abychom si dokázali přiznávat skutečnost, říkat si, kde jsou naše limity. Proto se domnívám, že toto je jeden ze způsobů, jak v konání dobra setrvat. Protože znát své limity, své možnosti a své pohnutky nás samotné (stejně jako druhé) chrání před těmi nechtěnými duševními úrazy.

Závěrem této kapitoly mi zbývá poslední zamyšlení. Samozřejmě bude platit, že co člověk, to prostředek, jak v něčem vytrvat. Tady totiž nehovoříme pouze o otázce konání dobra, tady se odráží celý lidský život. Toto je jeden z jeho projevů. Určitě před námi už v minulosti stály úkoly, kterým jsme museli čelit a je velmi pravděpodobné, že před námi podobné úkoly ještě stát budou. I minulost nám nabízí poučení a návod. Já mohl mluvit o své minulosti i o svých návodech. Stejně si ale nakonec odpovíme na otázky sami, třebaže budeme naslouchat Božímu hlasu nebo se necháme inspirovat z knih. Všechno, v čem musíme vytrvat, nás učí pokoře a pílí, já vím, že to zní jako poučka z kazatelny, ale je to snad jinak? Už se někdo narodil se znalostmi? Ať už přírodních věd nebo humanitních? Už se někdo narodil dospělý?

Myslím, že nejlepší cesta, jak u něčeho vytrvat, je najít si odpověď na otázku: Jaký to pro mě má smysl?

Závěr

„Smyslem konání dobra, je naplňování lásky, kterou má člověk ve svém srdci“

Tímto citátem shrnuji svou bakalářskou práci. Na předchozích stránkách jsem popsal, co považuji za dobré konání a co za konání, které tak jen působí. Přirozeně z řečeného vyplývá, že konání dobra, nedosahuje svého plného potenciálu, pokud se nad svými kroky nezamýšlíme. Láska, pravda a svoboda, o kterých byla řeč již v samotném úvodu, zůstávají i nadále podmínkami, které je třeba zachovávat.

Konání dobra, tak jak jej prezentuji, je potom něčím víc než volnočasovou aktivitou nebo prostředkem k vlastní slávě. Pokud jím pro nás je, i tak mu neubírám hodnotu, ale plného potenciálu nedosahuje. Konání dobra by totiž mělo být aktivitou, která vychází z lidského postoje k životu. Měla by to být aktivita přirozená. Vím, že to může působit zvláště, přihlédnou-li k definicím a jednotlivě rozděleným kapitolám. Pokud však máme na paměti, že jednáme srdcem a nemůžeme vymyslet návod, který by uschopnil každého mechanicky konat dobro, pak je prospěšné zapojit rozum a pokusit se dát svému konání řád. Pocity jako takové trvají kratší dobu než zkušenost. Pocit se vytrácí rychleji a zůstává na něj vzpomínka, ale zkušenost si neseme s sebou po zbytek svého života.

Nekladl jsem si za cíl přinést jediné a správné odpovědi, ani jsem se nechtěl stát učitelem nebo mistrem. Nic z toho jsem tedy neudělal. Význam mé práce vidím v tom, že se mi podařilo poskytnout úvahu, složenou z jednotlivých zamyšlení, která je mě samotnému a snad bude i některým mým kolegům k užítku. Věřím, že bude k užítku také mým klientům. Pokud odhlédneme od znalostí, které potřebujeme – jaké důležitější otázky si v pomáhajících profesích můžeme položit, než: „Co je to dobro?“ Jak dobro konat? A jak na své cestě vytrvat?“

Uvědomuji si, že někdy volíme studijní obory, čistě kvůli získání titulu. Mé volbě, ale předcházela dobrovolnická praxe a školu jsem tedy zvolil s ohledem na skutečnost, že se chci tomuto oboru věnovat. Komu bych mohl prospět, kdybych nepřemýšlel nad svými kroky a neučil se pracovat účinně, s přihlédnutím k vlastním zkušenostem?

Nezanedbatelnou částí mé práce je také otázka postoje i k sobě samotnému. Konání dobra je vyčerpávající. Věčný střet mezi sobectvím a nesobectvím, který se odehrává v lidské duši, nás stojí spoustu sil, které je třeba umět šetřit a také znovu nabírat. Proto se zabývám motivací, naše postoje nám mohou ušetřit mnoho duševních i fyzických sil a zároveň nám pomoci nacházet zdroje k jejich obnově.

Nemáme se čeho bát. Je-li naše vůle dobrá, pokud skutečně jednáme svým srdcem a nebojíme se ptát svého svědomí, můžeme sice udělat chybu, ale nemusíme se bát dívat se sobě samotným do očí. Kdokoliv jedná podle svého srdce, dává smysl svému konání. Text jsem psal především pro ty, kteří se konání dobra věnují a jsou si také vědomi, toho, že si při takové aktivitě můžeme sami ublížit. Znovu, ale říkám, že se nemáme čeho bát. Pokud nám neuniká důvod proč jsme se pro takovou cestu rozhodli, překážky dokážeme překonávat. Ne snadno, ne mávnutím ruky, ale překonat je dokážeme. Člověk, který pomáhá, nemůže zůstat sám. Já věřím, že takového člověka Bůh neopouští. Pokud v Boha nevěříme, věřme tedy, že při nás stojí sama přirozenost života. Jaký by totiž byl svět kdyby každý konal dobro? A jak chce někdo pohnout světem jinak než, že se sám snaží? ...někdy i velmi dlouho.

Seznam použité literatury

Primární literatura:

AKVINSKÝ Tomáš, svatý, *Theologické summy svatého Tomáše Akvinského. 1. část* / Tomáš Akvinský; redigoval Em. Soukup ; přeložil Em. Soukup, 1. vyd. Olomouc: Edice Krystal, 1937

AKVINSKÝ Tomáš, svatý, *Theologické summy svatého Tomáše Akvinského. 2. část. 1. díl* / Tomáš Akvinský; redigoval Emilián Soukup; překládali Ant. Čala, ot. 74-114; Jaroslav Durych, ot. 5-10; Met. Habáň, ot. 1-4, 22-72; Em. Soukup, ot. 11-21, 1. vyd. Olomouc: Edice Krystal, 1938

AKVINSKÝ Tomáš, svatý, *Theologické summy svatého Tomáše Akvinského. 2. část. 2. díl, Otázka I.-CV.* / Tomáš Akvinský ; redigoval Emilián Soukup ; překládali Reginald M. Dacík, Tomáš Dittl, Pavel Škrabal 1. vyd., Olomouc : Edice Krystal, 1938

Augustin, svatý, *O Boží obci knih XXII. Sv. 2.* / Aurelius Augustinus ; překlad - Julie Nováková, 1. vyd., Praha : Vyšehrad, 1950, Kozoroh

Bible – český ekumenický překlad, Praha, Ústřední církevní nakladatelství v Praze, 1979

Sekundární literatura:

BENEDIKT XVI, *Deus Caritas Est* / Benedikt XVI ; překlad – Ctirad V. Pospíšil, 3. revidované vydání, Praha : Nakladatelství PAULÍNKY, 2006. ISBN 80-86949-03-6

JAN PAVEL II., *Fides et Ratio* – O vztazích mezi vírou a rozumem, České katolické nakladatelství, Praha 1999 čl. 90 ZVON, české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol. s r. o., Praha 1999, přeložili P. Josef Koláček SJ a Marie Kyrlová - ISBN 80-902708-0-8

ZGOLA Jitka M., *Úspěšná péče o člověka s demencí*, Grada, 2003, překlad Vera Frieda Esenberger – ISBN 80 -247 – 0183 – 9

BENEDIKT XVI., *Kompendium katechismu katolické církve* – překlad P. Josef Koláček, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2006 – ISBN 80-7195-094-7

Přílohy:

Příloha 1 – Skutky tělesného a duchovního milosrdenství

Příloha 1

Skutky tělesného a duchovního milosrdenství⁴³

Sedm skutků duchovního milosrdenství

1. Dávat radu pochybujícím.
2. Poučovat neznalé.
3. Napomínat ty, kdo hřeší.
4. Těšit zarmoucené.
5. Odpouštět urážky.
6. Trpělivě snášet obtíže.
7. Prosit Boha za živé i mrtvé

Sedm skutků duchovního milosrdenství

1. Dávat radu pochybujícím.
2. Poučovat neznalé.
3. Napomínat ty, kdo hřeší.
4. Těšit zarmoucené.
5. Odpouštět urážky.
6. Trpělivě snášet obtíže.
7. Prosit Boha za živé i mrtvé.

---

⁴³ BENEDIKT XVI., *Kompendium katechismu katolické církve* – překlad P. Josef Koláček, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2006 str. 182